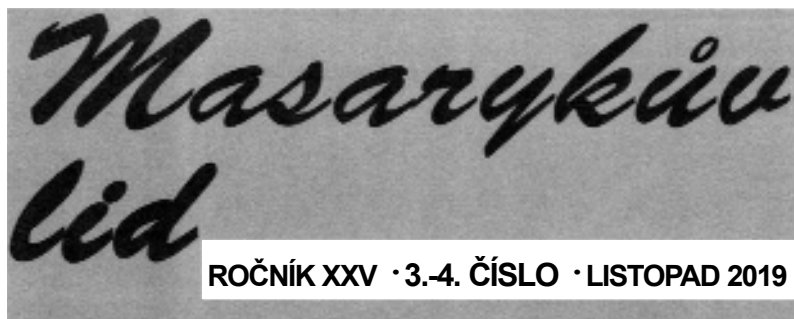

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině 1393, Praha 4 - Krč, tel. č.: 797726233

e-mail: klub@miladahorakova.cz

www.miladahorakova.cz

ČSOB, č. ú.: 556682/0300

Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová

J. Titzlová, pod vedením Z. Dvořákové

Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

STATĚ A POJEDNÁNÍ - AKTUALITY - ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ - Z ARCHIVŮ - KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ - JAZYKOVÝ SLOUPEK - VZPOMÍNÁME - ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ - INFORMACE

STATĚ A POJEDNÁNÍ

Uplynulo třicet let od zhroutení komunistického totalitního režimu. Oživme si v paměti některé události, které se tenkrát staly.

Dne 9. ledna 1989 Václav Havel obdržel poštou anonymní dopis, v němž mu pisatel oznamoval, že se v předvečer výročí Palachovy smrti upálí na Václavském náměstí. Ve snaze tento záměr pisateli rozmluvit, Havel neúspěšně jednal s Čs. televizí. Proto napsal prohlášení, které ještě téhož večera vysílaly zahraniční stanice Hlas Ameriky, Svobodná Evropa a BBC. Policie vyslýchala Havla od deseti hodin večer do půlnoci. V následujících dnech mu městský prokurátor Prahy vyslovil výstrahu jako jedné z osob, které se údajně účastní „nelegálního hnutí s cílem destabilizovat státní moc“.

ROZHLASOVÁ VÝZVA VÁCLAVA HAVLA Z LEDNA 1989

Dnes ráno v pondělí 9. ledna jsem dostal anonymní dopis, který mě velmi zneklidnil. Je psán jako stanovisko skupiny studentů, já si však myslím, že jde spíše o hlas jediného člověka. Celý dopis však na mne působí dost autentickým dojmem, a musím ho tudíž brát vážně.

Tento dopis zní takto:

„Pane Havel, plně se ztotožňujeme s činností Charty 77, která je světlem v této ponuré společnosti a obhajuje lidská práva, svobodu projevu a volnost církví. Řada z nás studentů je odhodlána rozhodujícími činy podpořit Vaši záslužnou práci a zasadit se o přiznání politických práv pro Vaše úsilí. Na důkaz těchto slov dne 15. 1. 1989 v odpoledních hodinách na Václaváku u koně opět zazáří jedna lidská pochodeň. Pevně věříme, že tento čin probudí celý národ ze společenské a politické letargie a vyburcuje všechny občany k veřejné otevřenosti a veřejným projevům národní identity, tak jak tomu bylo přesně před 20 lety. Za organizační výbor hromadných sebevražd opět pochodeň č. 1.“

Jelikož nemám jinou možnost, jak neznámého odesílatele oslovit, požádal jsem zahraniční rádia o pomoc. Obracím se touto cestou na tebe, příteli, který jsi mi tento dopis napsal, s naléhavou výzvou, abys to, co chceš učinit, nečinil. Chápu plně, že pocit bezvýchodnosti a beznaděje může i dnes vést člověka k rozhodnutí vyburcovat své spoluobčany mezním činem. Zároveň si ale myslím, že to je cesta nesprávná, cesta děsivá, cesta neopakovatelná. Sám

Palach přece vyzval před smrtí své bližní, aby se snažili jeho čin pochopit jako apel k důstojnému životu, a nikoli k opakování. Soudě z tvého dopisu, jsi inteligentní, statečný mladý člověk. Přesně takové lidi však potřebujeme zde, mezi námi, aby svou každodenní prací usilovali o lepší život nás všech. Uvědom si, že první velkou prací T. G. Masaryka, zakladatele demokratického Československa, byla kniha o sebevraždě, v níž se pokusil dokázat, že odklon od Boha a vyšších mravních ideálů a jejich nadosobního původu vede k neuctě k lidskému životu, a tudíž i k sebevraždě. Chceme-li jednat v souladu s mravním imperativem, který je nad námi, nemůžeme život opustit, i kdybychom to dělali z navýsost ušlechtilé touhy, ale musíme na sebe vzít jeho břímě a usilovat žít o lepší svět. Z tohoto mravního ducha vznikla Charta 77, k níž se hlásíš. Je výzvou k životu, k životu hrdých a důstojných občanů, k životu v pravdě. Pochop ji tak i ty a nedělej to, co se chystáš udělat. Přijď se spolu s námi 15. ledna poklonit Palachově památce, ale nenos s sebou žádnou hořlavinu. Takových, jako jsi ty, je málo a potřebujeme je zde, mezi sebou. Máš jistě příbuzné a kamarády. Způsobil bys jim velikou bolest, kterou by sebevětší apel na společnost, kterým by tvá smrt byla, nemohl odstranit. Pamatuj i na ně.

Rád bych této příležitosti využil i k apelu na státní moc. Vy, všichni mocní, kteří rozhodujete o osudech této země, uvědomte si konečně tvář v tvář tomuto anonymnímu

Masarykův lid

dopisu, že situace je vážná. Nechcete-li, aby se mladý člověk uchýlil k tak zoufalému činu, začněte si konečně počínat rozumně. Krátký pietní akt 15. ledna na Václavském náměstí nemařte demonstrací policejní síly. Tím tohoto neznámého člověka od jeho úmyslu neodradíte, ale naopak ho k jeho uskutečnění vyprovokujete. Autora tohoto dopisu odvrátíme od jeho rozhodnutí spíš my než vy. Neznemožňujte proto naši přítomnost na Václavském

náměstí. Záleží-li vám na jeho životě, chovejte se rozumně. Ale nejen to. Zahajte konečně důstojný dialog se společností. Situace je vážnější, než si myslíte; neodkládejte tedy dialog na dobu, kdy bude nejhůř a kdy už bude pozdě. Pochopte, že tato společnost je sice schopna dlouho se nechat ponížovat, ale že ani její trpělivost není nekonečná.

(leden 1989)

Dne 16. ledna 1989 byl Václav Havel Státní bezpečností zadržen na Václavském náměstí, odvezen na policii a byla na něho uvalena vazba. Jeho následné věznění a soudní procesy s ním vyvolaly vlnu protestů jak doma, tak na celém světě, ozvali se zástupci demokratických politických stran, kulturních a literárních institucí, ozvaly se významné osobnosti veřejného života.

Dne 21. února 1989 obvodní soud pro Prahu 3 odsoudil Havla k devítiměsíčnímu trestu vězení. Ve světě to vyvolalo novou vlnu protestů.

21. března 1989 městský soud v Praze v odvolacím řízení změnil dosavadní rozsudek na osm měsíců vězení v první nápravné skupině. Havlovi bylo umožněno, aby přednesl závěrečnou řeč.

ZÁVĚREČNÁ ŘEČ VÁCLAVA HAVLA NA MĚSTSKÉM SOUDU V PRAZE V BŘEZNU 1989

Vážený soude, vážení přítomní,

události posledních chvil před mým zatčením, průběh mého vyšetřování a průběh hlavního líčení před soudem první instance ve mně vyvolávají poměrně konzistentní představu o tom, proč jsem vlastně ve vězení. Přímé důkazy oprávněnosti této představy sice nemám, je to tedy jen hypotéza, nicméně vše do ní tak dobře zapadá, že cítím právo zde o ní mluvit.

Šestnáctého ledna po patnácté hodině došla StB zpráva, že se představitelé nezávislých iniciativ pokusili položit květiny k uctění Palachovy památky k soše sv. Václava. Příslušníci StB hned přijeli na Václavské náměstí a ve shlučku osob, který se tam vytvořil, si v 15.25 všimli i mne a začali mě pak pozorovat.

Květiny k soše jsem nekladl. Nijak nápadně jsem se neprojevoval, do žádného kontaktu s Bezpečností jsem se nedostal. Proto se zřejmě kdesi delší dobu rozhodovalo, zda mám být také zadržen, či nikoli, a mimo to se zřejmě čekalo na příjezd příslušné skupiny, tj. těch, kteří mě mají tak říkajíc na starosti, respektive kteří něco o mně vědí a mohou mi klást při výsledku kvalifikované otázky. Tato fáze trvala asi hodinu a vyústila do mého zatčení v 16.30 u Pragoimpy ve chvíli, kdy jsem se už chystal Václavské náměstí opustit. Spěch, s jakým se ke mně davem prodírali příslušníci StB, svědčil o obavě, abych Václavské náměstí neopustil a svému zatčení tím neodňal aspoň formální důvod. Nebyl jsem zatčen jako někdo, kdo ztěžuje výkon pravomoci veřejného činitele, ale prostě proto, že jsem to já.

Asi osm hodin jsem pak čekal na okrsku SNB ve Školské ulici na rozhodnutí, co se mnou bude. Výslech, který byl se mnou proveden, byl dost všeobecný, týkal se různých věcí a nesměřoval k žádnému konkrétnímu podezření, které by měl potvrdit, nebo vyvrátit. Svědčil naopak o tom, že se zatím neví, budu-li z něčeho obviněn, a pokud ano, tak z čeho.

Rozhodnutí posléze padlo, a tak jsem byl zadržen a později obviněn a uvržen do vazby pro údajné výtržnictví.

Jelikož ale má pouhá přítomnost na Václavském náměstí neskýtala dostatek konkrétních důvodů k obvinění, k vazbě, a tudíž i k odsouzení, byl k ní připojen další skutek, totiž mé výroky v zahraničních rádiích týkající se patnáctého ledna, za které bych jinak zřejmě stíhán nebyl. Tento druhý skutek byl tedy připojen k mému obvinění čistě účelově, prostě proto, aby se vůbec o něco mohlo opřít a aby se o ně mohla opřít i žaloba a rozsudek.

Několikrát překvalifikování mého případu i fakt, že nejprve o mně jednalo ministerské konzilium a teprve pak psal major Žák zprávu o mém zadržení, dost zoufalá a málo úspěšná snaha sehnat svědky, kteří by proti mně něco konkrétního řekli, stejně jako mnoho dalších věcí, to všechno ve mně vyvolává intenzivní pocit, že nejdříve bylo rozhodnuto, že půjdu do vězení, a teprve potom se k tomu hledaly nějaké právní důvody.

Hlavní líčení proběhlo objektivně a korektně. O to překvapivější byl rozsudek, který byl v naprostém rozporu s výsledky dokazování. Působilo to na mne tak, jako by bylo o něm rozhodnuto už před procesem a kdesi jinde než v soudní síni. Což mne jen utvrdilo v mém dojmu, že jsem byl zavřen jen proto, že jsem to já, a že jsem byl odsouzen jen proto, že jsem byl zavřen.

Rozsudek se mi díky tomu všemu jeví prostě jako akt odvety za to, že mám ty názory, které mám, a že se s nimi neskrývám. Jeho konkrétní obsah má v mých očích pouze zástupnou funkci, kterou navíc plní velmi chatrně. Připadalo by mi za tohoto stavu věcí poctivější, kdyby zněl pouze takto: „Václave Havle, celkově nás rozčiluješ, půjdeš proto na devět měsíců do vězení.“

V poslední době - a dokonce právě v souvislosti s mým případem - byla nejednou zdůrazněna nezávislost našeho soudnictví. Pevně věřím, že soud druhé instance tuto nezávislost dokáže osvobozujícím rozsudkem.

(březen 1989)

Masarykův lid

Předseda zahraničního výboru Sněmovny lidu označil ve schůzi Federálního shromáždění Václava Havla za „provokátora a nepřitele socialismu“. Havel byl k výkonu trestu eskortován z Ruzyně na Pankrác. Dne 17. května 1989 byl podmíněně propuštěn a zbytek trestu odložen na zkušební dobu 18 měsíců. Do jeho bytu ho přišlo pozdravit na 400 jeho přátel a příznivců. Jeho propuštění zaznamenaly sdělovací prostředky na celém světě. Byl v pozornosti světových medií, ale i StB, a během léta byl ještě několikrát zadržen. (Zdroj informací in: Václav Havel: Do různých stran, Eseje a články z let 1983-1989, uspořádal Vilém Prečan, Lidové noviny, Praha, 1989)

Po tom, co proběhlo protestní studentské shromáždění na Albertově a na Národní třídě demonstranti byli vystaveni násilí ze strany bezpečnostních orgánů, ozval se naléhavý požadavek, aby byly vyšetřeny příčiny a pozadí 17. listopadu 1989. Za tím účelem vznikla parlamentní komise, do níž byl vyslán Václav Bartuška, student fakulty žurnalistiky UK, který byl v době studentské stávký členem celostátního koordinačního výboru. Parlamentní komisí byl pověřen zvláštním pátráním v oblasti Státní bezpečnosti. Měl možnost mluvit s mnoha funkcionáři StB a udělat si vlastní úsudek o tom, kdo zásah na Národní třídě připravil a proč. Jeho knížka Polojasno (Exlibris, Praha 1990) je deníkovým záznamem o zasedání zmíněné parlamentní komise a obtížích při hledání odpovědi na otázku, jak to bylo.

VÁCLAV BARTUŠKA: POLOJASNO, PÁTRÁNÍ PO VINÍCÍCH 17. LISTOPADU 1989

Neděle 6. května 1990

Budoucnost ukáže, která z předestřených hypotéz má nejblíže k pravdě. Dost možná, že jsem úplně vedle a existuje nějaká jiná, desátá, naprosto jednoduchá a vše vysvětlující. Ale já o ní nevím.

Ovšem nechce se mi čekat bůhví kolik let na odhalení pravdy o 17. listopadu 1989. A tak jsem vzal seznam devíti možností a začal škrtat. Vycházel jsem z úvahy, že hypotéza, neobjasňující důsledně všechna fakta, nemůže být správná.

Proti variantě 1 (*Stereotyp moci*) hovoří „hra na mrtvého“, připravená patrně pražskou správou StB. Simulantství poručíka Zifčáka a následné vystoupení Drahomíry Dražské lze jen stěží označit za náhodu. Ten, kdo připravil tuto velkolepou dezinformaci, musel vědět, že dojde k tvrdému zásahu. A jak by to mohl znát předem, kdyby nešlo o naplánovaný zákrok? Nevěřím na náhody, je-li jich příliš mnoho.

Proti variantě 2 (*Potvrzení Zifčáka ve studentském hnutí*) mám tuto námitku: Zifčák – Růžička nebyl tak významným zdrojem informací, aby se k posílení jeho autority v nezávislých strukturách musela sehrát tak složitá hra. Agenti StB pracovali v okruhu Charty už mnoho let, byli nesporně i mezi studenty a vůbec ve všech skupinách a vrstvách společnosti. Dělat za této situace tak rozsáhlou akci jen pro zdůvěryhodnění jednoho poručíka mi připadá nesmyslně nákladné. Stačilo by ho přece například opakovaně zadržet na osmačtyřicet hodin. A pokud by autoři plánu chtěli něco opravdu hrdinského, pak ránu do hlavy lze dostat i nepoměrně jednodušeji. Navíc tato hypotéza nevysvětluje ani působení Dražské, ani onu podivuhodnou nečinnost Bezpečnosti po 17. listopadu.

Varianta 3 (*Demonstrace síly na přání MV KSČ*) vypadá důmyslně. Fáma o Šmídovi mohla být dopředu připraveným krytím pro případ, že by při zásahu opravdu někdo zemřel. Vyvrácením zprávy o smrti Šmída by se snížila důvěryhodnost skutečného úmrtí. Proti hypotéze však mluví ohromná riskantnost „falešného mrtvého“. Situace v Československu

byla nejistá, na pokraji konfrontace. Provokovat za této situace celý národ zprávou o studentovi zavražděném policií by mohlo být pro moc osudné. Fáma by mohla nažhavit lidi dřív, než by ji tvůrci stačili dementovat. Mnohem snazší a naturelu vládců blíží by přece bylo zmlátit demonstraci a případného ubitého ututlat.

Varianta 4 (*Demonstrace síly na přání O V KSČ*) vznikla rozšířením předchozí úvahy, všechna pro a proti jsou stejná. Ani na tuto hypotézu nesázím.

Také varianta 5 (*Úder proti Uhlovi, potažmo opozici*) naráží na dva problémy. Jednak je otázkou, proč by se akce proti jednomu z disidentů připravovala tak složitě a rozsáhle, když stejnému účelu mohla – myslím, že mnohem lépe – posloužit zpravodajsky připravená provokace. Druhý problém je rázu technického: jak by organizátor fámy zrežíroval setkání Dražské a Litomíské krátce po demonstraci? A navíc, pokud by šlo o záměr přimět Uhla vypustit do světa lež o mrtvém, tak není jasné, proč by si Dražská přidávala ve svém svědectví 18. listopadu další čtyři mrtvé. Také pravděpodobná existence dalších informačních kanálů, kterými byla zpráva o Šmídovi puštěna mezi lidi, tuto hypotézu zpochybňuje.

Zásadním argumentem proti variantě 6 (*Začátek velké represe opozice*) je nečinnost ministerstva vnitra a vlastně celého mocenského aparátu po 17. listopadu. Kdyby měl být zásah na Národní třídě počátkem mohutného úderu proti opozici, asi by nebyl posledním projevem síly moci. Možnost, že by politbyro nejdříve rozhodlo o tvrdém zúčtování s disidenty a pak se po 17. listopadu zaleklo konfrontace, se mi nezdá příliš reálná.

Ani na variantu 7 (*Pokus o řešení vnitřních rozporů v politbyru*) příliš nevěřím. Národní třída nesporně polarizovala nejen veřejnost, ale i všechny mocenské struktury. Domnívám se však, že pokud by si zastánci tvrdé linie byli opravdu tak jistí svou mocí, neváhali by ji po 17. listopadu využít k odstranění smířlivějších soudruhů. Mlčení bezpečnostních složek hovoří i proti této hypotéze.

Masarykův lid

Variantu 8 (*Vnitrostranický převrat s cílem nastolit nový, progorbačovský kurs*) přeskočím, neboť se k ní vrátím podrobněji.

Varianta 9 (*Převrat s cílem odstranit vládu komunistů*) je nejdobrodružnější. Přiznávám, že jsem na ni jednu dobu sázel. Jenže dnes si myslím, že se tehdy přání stalo otcem myšlenky. Nepochybuji o tom, že Lorenc a jeho podřízení měli mnoho kontaktů na opoziční síly i dostatečný přehled o situaci v zemi. Ovšem hluboká komunistická indoktrinace Státní bezpečnosti a relativní blahobyt jejích příslušníků mluvily jasně proti této možnosti. Navíc je zřejmé, že StB si může uchovat celou svou ohromnou moc jen v socialistickém systému, jehož je pilířem i štítem. Protikomunistický převrat vykonaný Státní bezpečností je sice pozoruhodnou, leč nereálnou vizí.

Pondělí 7. května 1990

A proto sázím na osmičku.

Varianta 8 – Vnitrostranický převrat s cílem nastolit nový, progorbačovský kurs – se mi opravdu zamlouvá. Pokusím se vysvětlit proč.

Po lednových pražských demonstracích v roce 1989 byla stará Jakešova garda odepsána jak v očích veřejnosti, tak – a to bylo rozhodující – i Moskvy. Následující zatčení Václava Havla a dalších disidentů jen přililo olej do ohně. Zrodilo se něco do té doby neslýchaného – rozsáhlá petiční kampaň na podporu uvězněného disidenta. Opoziční podzemí definitivně vykročilo ze své izolace. Nahrávala mu přitom sílící nespokojenost obyvatelstva i nová Gorbačovova doktrína nevmešování se do vnitřních záležitostí ostatních socialistických zemí a její stále zřetelnější výsledky v Maďarsku a Polsku.

Zastánci tvrdé linie, kteří měli v předsednictvu ÚV KSC převahu, viděli jediné řešení situace v represích a zastrahování. V této roli smutně proslul především Miroslav Štěpán, zdatně mu ale sekundovali i další komunističtí předáci. Vztah vedení státu a občanů, který nebyl ani předtím zrovna idylický, se začal vyhrcovat.

V této době už pan Gorbačov pochopil, že chce-li si zachovat Československo jako věrného spojence, musí Praha vyměnit obušky za reformy. Obsah doporučených reforem lze stručně definovat jako změnu všeho zastaralého při zachování vedoucí úlohy strany; dříve se podobným úkolům říkalo kvadratura kruhu.

Mezi Moskvou a Prahou se rozhořela válka nervů.

Její průběh a použité prostředky lze jen dedukovat. Patrně jako první se na stranu Kremlu přiklonila Státní bezpečnost, jejíž vazby na KGB byly vždy v rozhodujících chvílích silnější než poslušnost československému vedení. Poté se asi pevněji konstituovala reformní skupina uvnitř ÚV KSC, složená především z mladších členů strany. Pochopili nevyhnutelnost změn, ale také chtěli zůstat u moci (neboť o tu jde všem až v první řadě). Jejich krédem se stala perestrojka, zbrání dvojí tvář a programem čekání na vhodnou příležitost.

Jenže Jakeš se odmítal podvolit naléhání Moskvy, a naopak začal poukazovat na rozvrat, zavlečený Gorbačovem do Sovětského svazu. Praha se stala opěrným bodem moskevských konzervativců a boj přituhl.

Rozpory byly řešeny soudružskými metodami.

Nejprve se po zemích českých a slovenských rozběhl záznam besedy Miloše Jakeše na Červeném Hrádku. Nešlo o žádnou černou nahrávku, celé jednání natáčela televize a z jejího záznamu si někdo neznámý pořídil kopii, která v podobě video i audio rychle dosáhla nesmírné popularity. Domnívám se, že tuto ránu do zad uštědřila Jakešovi Státní bezpečnost ve snaze přimět ho k odstoupení. Jenže „kůl v plotě“ byl přesvědčen, že jen on sám je ten jediný a pravý, kdo má vládnout. A tak když nepochopil ani další náznaky a výzvy k odchodu, přišla ke slovu akce.

Představuji si ji zhruba následovně.

Politickou skupinu, stojící v pozadí akce, bych situoval zhruba do okruhu mladších členů stranického vedení, doplněného staršími, reformě naladěnými funkcionáři. Snad sem patří Mohorita, Adamec a Hegenbart. Zdůrazňuji ovšem slůvko „snad“. O ničem nevíme tak málo jako o rozložení sil a vztazích uvnitř nejvyšších stranických špiček.

Klíčovou postavou výkonné složky byl podle mého názoru první náměstek federálního ministra vnitra Lorenc. Po dohodě s představiteli KGB (také však možná přímo na jejich popud) připravil společně se svými podřízenými plán:

1. kruté zmlácení studentské demonstrace v centru Prahy;
2. rozšíření fámy o studentovi zavražděném zakročujícími jednotkami;
3. vyvolaná občanská nespokojenost povede ke kádrovým změnám ve vedení strany;
4. noví straníční představitelé vyhlásí řadu reforem a změn s cílem vybudovat efektivní socialistický stát s prvky demokracie.

Nejriskantnějším bodem celého projektu byla zpráva o zabití Martina Šmída. Hrozilo nebezpečí, že vyvolá příliš silný ohlas. Na druhou stranu ovšem nešlo spoléhat ani na to, že by samotné zmlácení demonstrace probralo národ z letargie. Byl tu příklad lednových událostí, které Jakešovým trůnem sice zatřásl, ale nepřekotily ho. Proto nakonec smrt studenta v plánu zůstala. Risk je zisk – anebo velká ztráta.

Zasvěcených příslušníků Státní bezpečnosti nebylo asi mnoho. Předpokládám, že pravý účel všech chystaných opatření k 17. listopadu znali jenom generál Lorenc, náčelník správy kontrarozvědky plukovník Vykpěš a náčelník pražské správy StB plukovník Bytčánek. Ostatní se patrně dozvěděli jen nezbytné minimum.

Všechno šlo jak na drátku až do soboty 18. listopadu. Zpráva o mrtvém Martinovi Šmídovi dramaticky změnila situaci. Propočty selhaly. Lidé vyšli do ulic. Politické strany, čtyřicet let poslušně kolaborující s komunisty, vydaly prohlášení odsuzující zásah. Svou matku stranu zradil i SSM. Opozice se chopila příležitosti a přišla s myšlenkou celonárodní protikomunistické koalice pod názvem Občanské fórum.

Spiklenci se ocitli ve složité situaci. Plán, který měli připravený, byl jenom orientační, neboť samozřejmě nešlo předvídat, co přijde po Národní třídě. Přece jenom ale asi chtěli něco jiného, než po čem volaly davy v ulicích. Zakročit proti nim však zatím nemohli. Tlak zdola měl v jejich záměrech významné místo. Proto prosazovali na všech úrovních koncepci politického řešení situace.

Boj v politbyru trval prakticky celý týden, až do pátečního pléna ÚV KSČ dne 24. listopadu. V průběhu nekonečných jednání vedení strany uvažovalo i o mocen-

Masarykův lid

ském potlačení lidového hnutí. Zde sehrál významnou, ne-li rozhodující roli odmítavý postoj Moskvy ke krveprolití. Gorbačov nemohl potřebovat pár dnů před summitem na Malé další Náměstí nebeského klidu.

Když došlo k pádu předsednictva ÚV KSC a nástupu nových mužů do vedení, bylo už pozdě. KSC svou týdenní nečinností ztratila iniciativu, které se bystře chopilo Občanské fórum. Začalo pět týdnů neustálého vytlačování strany ze všech klíčových mocenských pozic, symbolicky vrcholící nástupem prezidenta Václava Havla.

Je jedním z fantastických paradoxů dějin, že o současné poměry v naší zemi se – nechtěně, ale přece – zaslouží i Miloš Jakeš a jeho soudruzi. Jejich nechut' odejít z funkcí způsobila ono zdržení několika dnů, které rozhodlo o všem. Zatímco zemi šla revoluce, v sídle strany probíhaly vyčerpávající boje o koryta.

Obecně řečeno, za svůj hladký a nekrvavý přechod k demokracii vděčíme především neuvěřitelně příznivé souhře náhod. Tak příznivé, až to ve mně budí pochybnosti.

MELANTRIŠSKÝ BALKÓN

Některé další události z listopadu 1989:

Po tom, kdy večer 17. 11. došlo k hrubému napadení studentů na Národní třídě, když se vraceli ze shromáždění na Albertově, se další vývoj událostí velmi dramatizoval. Odstartovalo to pád komunistického režimu.

18. a 19. 11. studenti a herci vyzvali ke stávce. Byl vysloven požadavek, aby vznikla komise, která vyšetří brutální zákrok na Národní třídě. Objevila se protisocialistická hesla žádající odstranění vlády.

20. 11. vznikaly protestní iniciativy, demonstrovalo se v dalších městech, Václavské náměstí se stalo místem velkých demonstrací, kde bylo opakovaně využito balkónu budovy bývalého nakladatelství Melantrich a redakce Svobodného slova k vystoupení představitelů Občanského fóra a dalších veřejně známých osob.

Václav Havel poprvé na balkónu Melantrichu

21. 11. Z balkónu této budovy hovoří k demonstrujícím Václav Havel a další. Tato veřejná vystoupení se konají i v následujících dnech.

Z 21. na 22. 11. bylo do Prahy povoláno na čtyři tisíce milicionářů, ale k jejich nasazení proti demonstrujícím už nedošlo.

Schylovalo se k manifestaci generální stávce, která se uskutečnila 27. 11., ale již v neděli 26. 11. se sešla masová demonstrace na Letné.

Masarykův lid

Naše prohlášení k 17. listopadu 1989

Předsednictvo ústředního výboru Čs. strany socialistické, sekretariát ÚV strany, kluby poslanců ČSS ve Federálním shromáždění a České národní radě, redakce Svobodného slova a redakce Ahoje na sobotu přijaly toto Prohlášení k událostem dne 17. listopadu 1989:

Již po delší dobu představitelé Československé strany socialistické, naši poslanci ve Federálním shromáždění i České národní radě, územní stranické organizace, členové redakce Svobodného slova i ostatního stranického tisku, ale i řadoví členové využívali každou vhodnou příležitost k tomu, aby zdůraznili nezbytnost skutečného a otevřeného dialogu s každým, komu leží na srdci osud této země a jejích národa. Činili tak proto, že si uvědomovali, že je to jediná možná cesta, jak nalézt to nejlepší řešení problémů této země. Potřeba dialogu upřímného a otevřeného byla nescíslněkrát zdůrazněna na stránkách Svobodného slova, v článcích našich redaktorů.

Skutečnost, že stále znovu a znovu docházelo k násilným zákrokům proti pokojným demonstrantům, vedla předsednictvo ÚV Čs. strany socialistické k tomu, že dne 29. srpna t.r. schválilo náš návrh zákonodárných iniciativ k právu shromažďovacímu a spolčovacímu a předložilo je ÚV Národní fronty ČSSR s doporučením na jejich urychlené schválení a přijetí. Na 10. zasedání ÚV ČSS v říjnu t.r. zdůraznili předseda Čs. strany socialistické bratr Bohuslav Kučera opětovně nezbytnou potřebu co nejotevřenějšího dialogu jako jedné z cest opravdové demokracie k vybudování skutečně humanistického socialismu. Vyzdvihl požadavek na urychlené přijetí našich zákonných návrhů k právu shromažďovacímu a spolčovacímu.

Naše setrvalé úsilí, naše výzvy k dialogu, naše opakované zdůrazňování potřeby povolování pokojných demonstrací, zůstaly nevyslyšeny.

Tváří v tvář národu, vědomi si názoru našich členů, vycházejíce z našich humanistických kořenů a tradic jsme nuceni jasně a veřejně vyjádřit svůj zásadní nesouhlas se zákrokem bezpečnostních složek proti účastníkům páteční manifestace konané k uctění památky studenta Jana Opletala. V okamžicích, kdy přijímáme toto prohlášení, ještě neznáme celý průběh a rozsah následků této události. Mimo vši pochybnost však víme, že opětovně tak jako po několikáté v tomto roce, došlo znovu k fyzickému napadení bezbranných manifestantů a následky na zdraví, ale zejména na duši a svědomí národa, jsou nezměrné.

Chceme v této souvislosti se vši vážností upozornit, že zákroky bezpečnostních sil silně vyhrocují napětí ve společnosti a vyvolávají přirozený odpor, zejména těch, kteří tvoří budoucnost této země – naši mládež.

Požadujeme, aby řešení podobných událostí tímto způsobem se již nikdy neopakovalo. Zároveň důrazně požadujeme přešetření oprávněnosti i metod zákroku a vyvození nezbytných závěrů a v této souvislosti urychleně a naléhavě přezkoumat, zda zadržení v této situaci učiněná skutečně odpovídají trestnímu řádu i uplatnění ústavních práv. Plně chápeme rozhořčení, které tato událost vyvolala a našla svůj výraz v prohlášení pražských studentů, českých divadelníků a dalších občanů i jejich organizací.

I když došlo v důsledku těchto událostí k vážnému vyhrocení společensko-politické situace, zůstává ještě cesta k dialogu a konsensu, jejímž základem však musí být bezvýhradné uznávání lidských, zejména pak politických práv, především však práva na pokojné shromažďování. Proto znovu opakujeme svůj požadavek na urychlené přijetí našich zákonných iniciativ k právu shromažďovacímu, spolčovacímu i petičnímu, a zejména pak na zásadní změnu politického klimatu.

Společnost je na rozcestí a v těchto chvílích je už jen jediná možnost: hledat to, co nás všechny spojuje nebo může spojit.

Nedopustíme, abychom promarnili tuto chvíli, kdy je poslední příležitost prosazovat zájmy lidu této země ještě demokratickými prostředky.

Předsednictvo ÚV ČSS
Sekretariát ÚV ČSS
Kluby poslanců ČSS ve FS a ČNR
Redakce Svobodného slova
Redakce Ahoje na sobotu

Toto prohlášení bylo otištěno v deníku Svobodné slovo dne 20. listopadu 1989

Masarykův lid

Provolání Občanského fóra

Na setkání v hledišti pražského Činoherního klubu dne 19.11.1989 ve 22.00 hod. bylo ustaveno Občanské fórum jako mluvčí té části československé veřejnosti, která je stále kritičtější k politice čs. vedení a která byla v těchto dnech hluboce otřesena brutálním masakrem pokojně manifestujících studentů. Práce tohoto fóra se účastní Charta 77, čs. helsinský výbor, Kruh nezávislé inteligence, Hnutí za občanskou svobodu, Artforum, Obroda, nezávislí studenti, čs. demokratická iniciativa, VONS, Nezávislé mírové sdružení, Most, Otevřený dialog, čs. centrum PEN klubu a někteří členové čs. strany socialistické, čs. strany lidové, církvi, tvůrčích svazů i bývalí a současní členové KSČ a další demokratičtí občané. Občanské fórum se cítí být způsobilé okamžitě jednat se státním vedením o kritické situaci v naší zemi, vyjadřovat aktuální požadavky veřejnosti a jednat o jejich řešení.

Takovéto jednání, které by mělo být začátkem celospolečenské diskuse o budoucnosti Československa, chce začít Občanské fórum jednáním o těchto naléhavých a širokou veřejností stále otevřenější formulovaných požadavcích:

1) Aby ihned odstoupili ze všech svých funkcí ti členové předsednictva LV KSČ, kteří jsou bezprostředně spojeni s přípravou intervence pěti státní Varšavské smlouvy z roku 1968 a kteří jsou odpovědní za maršalovanou devastaci všech oblastí společenského života u nás. Jmenovitě jde o Gustáva Husáka, Miloše Jakeše, Jana Fojtíka, Milošava Zavadila, Karla Hofmanna a Aloise Indru. Zločinná politika těchto lidí, kteří po léta odmítali jakýkoli demokratický dialog se společností, zcela zkonkrétně vyústila do hrůzných událostí posledních dnů.

2) aby ihned odstoupil první tajemník LV KSČ v Praze Miroslav Štěpán a federální ministr vnitra František Kíncl, kteří jsou odpovědní za všechny zásahy, které policie v posledních měsících provedla proti pokojně manifestujícím občanům.

3) Aby byla ustavena komise, která konkrétně vyšetří tyto zásahy, zjistí jejich viníky a navrhne jejich potrestání. V této komisi musí být zástupci Občanského fóra.

4) Aby byli okamžitě propuštěni všichni vězňové svědomí, včetně těch, kteří byli zadrženi v souvislosti s posledními manifestacemi.

Občanské fórum se staví celou svou autoritou za myšlenku generální stávky dne 27.11.1989 od 12.00 do 14.00 hod., k níž vyzvali pražští vysokoškoláci, a chápe jí jako výraz podpory požadavků, o nichž chce se státním vedením jednat.

Občanské fórum se domnívá, že jeho vznik a práce odpovídá vůli 40 000 dosavadních signatářů petice Několik vět, a je otevřeno všem složkám a silám československé veřejnosti, kterým záleží na tom, aby i na : země

- 2 -

začala pokojným způsobem hledat cesty k demokratickému společenskému uspořádání, a tím i hospodářské prosperitě.

Za Občanské fórum:

ing. Rudolf Battěk, Petr Čepek, Václav Havel, Milan Hruška,
prof. dr. Milan Jelínek, Milan Kňažko, Miroslav Kocáb, Jiří Křížan,
dr. Lubomír Kopecký, Václav Kalý, Martin Mejstřík, Petr Oslzlý,
doc. dr. Libor Pátý, CSc, Jana Petrová, Jan Ruml, prof. dr. Věnek Šilhán,
ing. Josef Vavroušek, CSc, Saša Vondra.

V Praze dne 19.11.1989

Masarykův lid

Sdělení II. Správy SNB z 22. 11. 1989 o vystoupení Havla, Bartošky a Buriana na melantrišském balkónu.

Příloha k DSZ z 22.11.1989

Vystoupení HAVLA, BARTOŠKY a BURIANA z balkonu Lidového nakladatelství na Václavském náměstí

Dne 21.11.1989 cca v 16,15 hodin se do Lidového nakladatelství dostavili HAVEL, BARTOŠKA a BURIAN a domáhali se průchodu na balkon. Lidové nakladatelství se nachází v budově MELANTRICHU na Václavském náměstí. Jelikož je ředitel nechtěl pustit na balkon, vymohli si vstup násilně (převážná většina zaměstnanců jsou ženy). Sdělili řediteli, že vystoupení mají povoleno od předsedy vlády ČSSR s. Adamce. Ředitel okamžitě volal na Předsednictvo vlády ČSSR, zda se jejich vyjádření zakládá na pravdě. Mluvčí vlády s. Pavel mu sdělil, že toto není pravda. Na dotaz ředitele co má dělat, mluvčí vlády řekl: "Co se teď už dá dělat?"

HAVEL z balkonu hovořil k davu a předkládal požadavky na odstoupení s. Štěpána a ministra vnitra a životního prostředí ČSR s. Jirečky, který podle něho byl zodpovědný za zákrok Bezpečnosti proti studentům.

(II. správa SNB)

Rozdělovník:

s. Jakeš
s. Husák
s. Adamec
s. Indra
s. Hoffmann
s. Fojtík
s. Štěpán
s. Hegenbart

Zdroj informací in: Karel Sedláček, Milan Nevole: Balkón, Fenomén listopadu 1989, Praha 2009

Masarykův lid

V tomto stručném historickém výčtu dramatického vývoje roku 1989 nelze vynechat přelomové události tohoto roku v Polsku. Ty na podzim ovlivnily jednání obyvatel NDR a o něco později i vystoupení Čechů a Slováků.

POLSKO PŘED 30 LETY

Motto:

- *Je tedy znovu naděje? – dychtivě se zeptal Holý.*
- *Jeden váš kolega, profesor na princetonské universitě v Americe, Polák, prohlásil: Zná své Polsko. Jsou jen dvě možnosti – buď Sověti zasáhnou a pak budou mít proti sobě třicet pět milionů lidí, které budou muset žít, protože Poláci nebudou pracovat a povedou proti nim dlouholetou partyzánskou válku, nebo nezasáhnou, a pak v Polsku vznikne sociálně demokratický, pluralitní systém, který svými ideovými dopady postupně rozloží socialistické zřízení ve všech ostatních zemích východní Evropy.*
- *Geniální! – profesor Holý musel vstát a začít přecházet po hale. Vyšel dokonce i na terasu, aby se nadechl čerstvého vzduchu, jak byl vzrušen.*

(Jiří Procházka, *Lišky mění srst*, 1. vyd. 1983, 2. vyd. 1988)

Citace z povídky *Lišky mění srst*, jejímž autorem je spisovatel a scénarista Jiří Procházka (1925 – 1993), který „proslul“ především jako spolutvůrce politicky tendenčního – a většinou i zcela historicky ulhaného – seriálu *30 případů majora Zemana*, je pozoruhodným dokladem, že i v myslích komunistickému režimu oddaných publicistů existovalo jasné vědomí o nepevnosti východoevropských politických systémů, které se z různých příčin mohly vlastně kdykoliv rozpadnout, jak to ostatně ukázaly maďarské události 1956, Pražské jaro 1968 či stávkové hnutí v Polsku 1980 – 1981.

Jiří Procházka – celkem otevřeně i jasnozřivě zároveň – v tomto svém textu predikoval, že oním spouštěčem nežádoucích změn ve východoevropských zemích bude právě vývoj v Polsku, což se ale v kruzích západních novinářů, politologů i politiků v podstatě vždy čekalo, nicméně publikování hypotéz o možném rozpadu komunistického bloku v oficiálně vydané publikaci bylo v té době v Československu přece jen dosti neobvyklé.

Následující události „roku zázraků“ 1989 nakonec tyto úvahy z Procházkovy povídky – vtělené ovšem do fiktivních rozhovorů protisocialistických živlů – nakonec potvrdily. Tato citace je ale rovněž zajímavá tím, že v rozhovoru literárních kontrarevolucionářů zmíněný „pluralitní sociálně demokratický systém“ byl v dobovém komunistickém pojetí vnímán patrně jako krajní vrchol možného úspěchu antikomunistických snah, ovšem budoucí vývoj v bývalých komunistických zemích po roce 1989 šel v tomto směru ovšem ještě mnohem dále, neboť politický vliv sociálně demokratických stran v postkomunistických státech byl nakonec spíše vždy omezený a nikdy ne trvalý.

Polsko před rokem 1989

Historické změny, především pak vznik první nekomunistické vlády, k nimž došlo v Polsku během léta 1989, byly

výsledkem dlouhodobého tlaku nekomunistické většiny polské společnosti vůči režimu tzv. Polské sjednocené dělnické strany (PSDS), která se udržovala u moci za pomoci represivních akcí polské armády a Státní bezpečnosti, což se plně prokázalo při potlačování – často velmi brutálním – dělnických (případně i studentských) nepokojů v letech 1956, 1968, 1970, 1976 a 1981. Dalším faktorem, který napomáhal udržovat moc polských komunistů, byla trvalá přítomnost sovětských vojsk v zemi, a to nepřetržitě již od roku 1944.

Polská společnost, v níž měla vždy obrovský vliv katolická církev, se jako celek vůči komunistickému režimu stavěla vždy odmítavě a na komunisty hleděla jako na agenty cizí mocnosti, čímž se vždy odlišovala například od postojů Čechoslováků, Bulharů, Rumunů či Albánců, kteří vůči „svým“ komunistům až tak nepřátelský vztah neměli. Komunistický systém jako vnucený a nespravedlivý odmítali jak početní polští soukromí zemědělci, tak studenti a intelektuálové. Navzdory svému názvu se PSDS nemohla opřít ani o dělníky, jejichž sociální i společenské postavení bylo vždy v „lidovém“ Polsku svízelné.

Závažný problém pro PSDS – vedle obtížné ekonomické situace, která v Polsku panovala téměř neustále – představovaly rovněž polsko-sovětské vztahy, zatížené historickými událostmi, ke kterým mezi Poláky a Rusy (Sověty) došlo – trojí dělení Polska v 18. století, neúspěšná polská povstání ve století následujícím, polsko-sovětská válka 1920 a především německo-sovětské dělení Polska 1939, katyňský zločin 1940 a Varšavské povstání 1944, jež Rudá armáda nechala utopit v krvi.

Na cestě ke „kulatému stolu“

Rok 1988 byl výrazným předělem ve vývoji Polské lidové republiky. Viditelné uvolňování politických poměrů v Sovětském svazu v období Gorbačovovy přestavby ve druhé polovině osmdesátých let se postupně (i když v různé míře) projevovalo ve většině evropských socialistických zemí, především pak v Polsku, kde tradice politického vzduchu či odporu byla nejsilnější.

Během dubna 1988 vypukly v některých polských městech stávky ekonomického charakteru, které ještě slabnoucí komunistický režim stačil za pomoci policejních sil potlačit. Tyto stávky byly ale prvním masovějším vyjádřením nespokojenosti části polského dělnictva, a to od potlačení protestů po vyhlášení výjimečného stavu (13. 12. 1981) v letech 1981–1982. O poznání silněji na polské komunistické vedení, v jehož čele stál první tajemník ÚV PSDS generál Jaruzelski, předseda vlády Rakowski a vlivný ministr vnitra generál Kiszczak zapůsobila až další vlna stávek ze srpna 1988, kdy dosud pronásledované i vysmívané opozici nabídlo politický dialog.

Masarykův lid

O okolnostech tohoto na poměry východního bloku neobvyklého kroku komunistické moci uvedl historik Andrzej Paczkowski následující:

Dne 26. srpna konference episkopátu, již tvořila pozadí velká pouť na Jasné Góře, uznala, že je potřeba „hledat cesty vedoucí k hospodářskému pluralismu a k vytváření sdružení“. Příštího dne vystoupil Kiszczak s prohlášením, v němž oznámil připravenost k rozhovorům „s představiteli různých společenských a zaměstnaneckých okruhů“. Slovo Solidarita sice ještě z úst vypustit nemohl, ale všem – včetně účastníků právě probíhajícího zasedání ÚV PSDS – bylo jasné, kdo má být hlavním partnerem. Dne 31. 8., možná ne náhodou to bylo datum proslulých Gdaňských dohod, na které se všichni odvolávali, se šéf MV sešel s lídrem Solidarity. Podmínkou, kterou si úřady kladly pro zahájení vyjednávání o uspořádání „kulatého stolu“, bylo utišení stávek, což se Wałęsovi – nikoliv bez obtíží – během několika dní podařilo. Mocenské orgány však nezapomínaly, že mají v rezervě i jiné možnosti než dialog. Výbor na obranu země už 20. srpna rozhodl o zahájení příprav na zavedení výjimečného stavu. Byly vydány příslušné pokyny pro armádu i státní správu a byl určen definitivní termín pohotovosti: 31. října.

V průběhu podzimu 1988 vliv Solidarity (a jejího předsedy Lecha Wałęsy) doma i v zahraničí postupně sílil, a proto se během několika měsíců – přes odpor některých „skalních“ komunistů – stala pro polský režim uznávaným partnerem. Představitelé polské politické opozice začali být zváni i do oficiálních sdělovacích prostředků, včetně televize, což v jiných socialistických státech – s výjimkou Maďarska – bylo tehdy zcela nemyslitelné.

Kulatý stůl

V únoru 1989 tak byla ve Varšavě zahájena jednání PSDS a vlády s představiteli stále ještě oficiálně nepovolené Solidarity. Jednání se zúčastnili v rámci vládní delegace také zástupci Sjediněné lidové strany, zastupující rolníky, a Demokratické strany, která byla vnímána jako strana řemeslníků a drobných obchodníků. Přítomni byli i představitelé katolické církve. Vládní a stranickou delegaci na jednáních zastupoval ministr vnitra Czesław Kiszczak a opozici vedl předseda Solidarity Lech Wałęsa.

Ze strany moci představoval „kulatý stůl“ historický ústupek, který byl ale především vynucen velmi špatnou hospodářskou situací – například inflace v roce 1989 dosáhla neuvěřitelných 640 procent. Polská komunistická strana nepochybně chtěla opozici učinit za očekávané další ekonomické reformy spoluzodpovědnou, respektive prostřednictvím omezené participace Solidarity na výkonu vládní moci získat pro upadající polské hospodářství západní půjčky a investice.

O motivaci komunistů zahájit vyjednávání se svými opo-
nenty ze Solidarity napsal politolog Krysztuf Mazur:

Polsko potřebovalo radikální modernizaci, kapitálovou injekci v západních měnách a přinejmenším částečné umoření zahraničního dluhu. Teprve pak bylo možné pomýšlet na jakoukoliv stabilizaci (...) Komunisté neusedli ke kulatému stolu proto, že by se z nich stali demokraté. Přistoupili na vyjednávání proto, že potřebovali dolary.

Hlavním cílem polské opozice bylo dosáhnout uznání nezávislých odborů, které byly od vyhlášení výjimečného stavu v roce 1981 pronásledovány, byť na přelomu let 1988/1989 Solidarita již fakticky působila legálně, ale bez právních záruk. Dalším cílem opozice bylo získat maximální možnou míru občanských svobod – například v oblasti svobody slova a shromažďování.

Náročná rokování v jednotlivých komisích a výborech, kterých se účastnilo několik set lidí, trvala dva měsíce – od 6. února do 5. dubna 1989. Tématem

byly především politické reformy, které prosazovala opozice a vládnoucí režim je přijímal pouze se sebezapřením.

Mezi hlavní výsledky „kulatého stolu“ patřily okamžitá právní legalizace odborového svazu Solidarita a dohoda o změnách v polské ústavě, neboť byla ustanovena funkce prezidenta, která nahradila dosavadní kolektivní hlavu země – Státní radu, a zřízena dosud neexistující horní komora Národního shromáždění – senát.

Podle uzavřených dohod měla být volba všech 100 členů senátu zcela svobodná, kdežto v dolní parlamentní komoře, 460členném sejmu, se opozice mohla ucházet jen o 35 procent mandátů – tedy o 161 míst. Zbývající počet míst v sejmu měl připadnout zástupcům dosavadní vládní koalice s komunistickou dominancí – členům PSDS, Sjediněné lidové strany a Demokratické strany i některým menším sdružením.

Hodnocení výsledků jednání u kulatého stolu je dosud v Polsku záležitostí velmi citlivou. Někteří politici a novináři pravicové konzervativní orientace se stále domnívají, že tyto dohody byly nemorálním kompromisem Solidarity vůči polským komunistům. S odstupem tří dekad je ale možné konstatovat, že patrně nebylo jiné možnosti, jak vytvořit v Polsku demokratický politický systém než postupnými kroky rozložit ten totalitní, který sice neměl podporu polské veřejnosti, ale polské armády a policie ano.

Volby 4. 6. 1989 a jejich důsledky

Dne 4. června 1989 došlo v Polsku k rozhodujícímu měření sil mezi komunistickou vládní koalicí v čele s PSDS a bývalými kontrarevolucionáři, jak odboráře ze Solidarity ještě donedávna označoval oficiální tisk.

Již první kolo voleb znamenalo pro polské komunisty naprostou katastrofu a pro Solidaritu triumf, s nímž rozhod-

Masarykův lid

ně nepočítala. V sejmu získala Solidarita neuvěřitelných 160 křesel – bez jednoho mandátu maximum, kterého mohla dosáhnout. Podobně vypadala i situace v senátu, kde uspělo 92 opozičních kandidátů. Druhé kolo voleb se konalo o čtrnáct dní později.

V dolní komoře opoziční kandidáti ze Solidarity nakonec vyčerpali pětatřicetiprocentní kvótu, na kterou měli nárok (tedy 161 mandátů) a ve stočlenném senátu jich celkem zasedlo 99. Zbývající jedno místo v horní komoře polského parlamentu ale nezískal komunistický kandidát, ale nezávisle kandidující podnikatel Henryk Stoklasa.

Přelomový význam těchto voleb zhodnotil v Listech č. 2/2009 politolog Jakub Charvát:

Výsledky voleb byly velkým překvapením jak pro PSDS, tak pro představitele Solidarity. Lech Wałęsa se na počátku volební kampaně Solidarity nechal slyšet, že pokud by Solidarita dosáhla na dvacet procent míst v Sejmu, pak by to představovalo ohromný úspěch. Představitelé Solidarity připouštěli, že by Občanský výbor Solidarita mohl dosáhnout až na sedmdesát mandátů v senátních volbách. Představitelé režimu si ale ani v nejčernějším snu nedokázali představit, že by Solidarita obsadila všechny mandáty, o které se bude svobodně soutěžit. Nicméně nečekaně se stalo. Občanský výbor Solidarita obsadil všech sto šedesát jedna mandátů, o které se v tzv. kontraktovém (smluvním) Sejmu hrálo svobodně, a navíc velkou většinu hned v prvním kole. Současně Solidarita dosáhla na devětatadesát míst (z celkového počtu sta křesel) v Senátu.

Polské (polo)svobodné volby z června 1989 – i přes relativně malou účast 62 % voličů v prvním a 25 % v druhém kole – zcela změnily politickou situaci v zemi, neboť Solidarita se po 4. červnu 1989 nacházela v situaci, kdy již nebyla „jen“ významnou opoziční silou, ale především důležitým politickým a vlastně již mocenským faktorem, neboť mohla – na základě celkového rozložení mandátů v sejmu – společně se Sjednocenou lidovou stranou (76 mandátů) a Demokratickou stranou (27 mandátů) sestavit vládu i bez komunistů (173 mandátů). Tuto možnost na počátku srpna 1989 ostatně navrhoval i sám Lech Wałęsa. Ale tak daleko události v té době v Polsku – s ohledem na Sovětský svaz a členství země ve Varšavské smlouvě – ještě nepokročily.

Váš prezident, náš premiér

Dne 3. 7. list polské Solidarity Gazeta Wyborza, který začal vycházet již na jaře 1989 jako důsledek dohod u „kulatého stolu“, přinesl na titulní straně dnes již legendární článek svého šéfredaktora Adama Michnika Váš prezident, náš premiér, který představoval realistické hodnocení situace a jehož základní teze se o šest týdnů později naplnily. Adam Michnik tehdy napsal:

V nejbližší době dojde ke změně politického systému v Polsku. Dosud největší emoce vzbuzovala osoba kandidáta na úřad prezidenta. Je ale špatné, že v takovéto situaci získává převahu minulost a rétorika. Pokusme se na situaci pohlédnout v klidu a odpovědět na otázku: Jaký politický systém potřebuje Polsko na nejbližší měsíce a léta?

Naše ekonomická situace je katastrofální. Zemi hrozí občanské nepokoje a vzpoury. Drtivé vítězství "Solidarity" ve volbách dokazuje, že Poláci hlasují pro zásadní změny.

Stejný smysl mají opakující se hlasy na téma možné kandidatury Lecha Wałęsy do funkce prezidenta.

A co na to předseda "Solidarity"? Hovoří o současné mezinárodní a vnitřní situaci. Hovoří o sousedech na východě, západě a jihu Polska; hovoří o příslušnících represivního aparátu moci (MSW, MON) v Polsku. Zamysleme se nad těmito podmínkami.

V naší části světa se odehrává ostrý konflikt protivníků totalitárního komunismu s jeho zastánci. Pro dnešek je signifikantní, že v SSSR probíhá proces destalinizace. Změny, ke kterým tam dochází, výsledek tlaku protitotalitárních sil, nás přivádí ke sdělení, že společným cílem polského národa i národů SSSR je porazit stalinské dědictví a zavést demokratický systém. V SSSR v ekonomické oblasti nadále hledají tržní mechanismus a způsob dekollektivizace zemědělství. K životu se probouzejí národní kultury a lidské touhy po svobodě a důstojnosti.

Mají polské snahy obdobný obsah? Copak tu nejde o stejný prostor našich společných zájmů? Přeměny v Polsku nejsou v rozporu s ruskými národními zájmy – ale ani se zájmy žádného jiného národa patřícího do Sovětského svazu, protože míří proti totalitárnímu systému stalinského komunismu. Hlasy, které v Polsku rozšiřují protiruské fobie – tak pečlivě zaznamenávané pozorovateli –, jsou výsledkem dezorientace, nebo jednoduše provokací organizovanou odpůrci změn.

Jinak je tomu však v NDR a Československu. Tam jsou sovětské noviny konfiskovány a reformátorské snahy potlačovány.

Jak se na Polsko dívá Moskva? Jako na obří a významnou laboratoř, kde se odehrává proces přechodu od totalitárního systému k parlamentní demokracii. Naše prohra nebo úspěch buď posílí, nebo oslabí tendence k návratu stalinismu v Moskvě.

Jak může demokratický proces porazit stalinskou nomenklaturu bez revoluce a násilí? Tvrdím, že jedině prostřednictvím spojení demokratické opozice s reformním křídlem vládnoucího tábora. Polsko stojí tváří v tvář takové možnosti. Uvědomme si: není jednoduché uniknout z totalitárního komunismu. Dosud se to ještě nikomu nepodařilo. Proto se musíme chopit tohoto bezprecedentního díla.

Polsko nyní potřebuje silný a důvěryhodný státní systém. Nedostatečné budou jakékoliv kosmetické změny: nahrazení jednoho jiným z kandidátů na prezidenta nebo premiéra. Proto tvrdím: rozebírání osobních zásluh generálů Jaruzelského a Kiszczaka je špatná cesta. Na oba dva jsem po mnoho let veřejně útočil, o obou dvou bych dnes mohl říci mnoho pozitivních slov. Jenomže problém netkví v lidech, nýbrž v mechanismu.

Potřebujeme nový systém, takový, který budou akceptovat všechny hlavní politické síly. Nový, ale garantující kontinuitu.

Takovému systému odpovídá dohoda, podle které bude kandidát na prezidenta vybraný z Polské sjednocené dělnické strany, a premiéřské křeslo spolu s úkolem vytvořit vládu případnému kandidátovi "Solidarity".

Takový prezident bude garantovat kontinuitu moci, mezinárodních smluv i vojenských dohod. Taková vláda bude mít mandát drtivé většiny Poláků a zaručí provedení důležitých změn ekonomického i politického systému. Pouze

Masarykův lid

takovéto rozdělení moci umožní uvést v život postulát "velké koalice" a má naději získat nezbytnou pomoc při ekonomické transformaci země. Takový systém bude důvěryhodný pro Polsko i pro svět.

O dva týdny později (19. 7. 1989) byl nejvýznamnější představitel dosavadního režimu generál Wojciech Jaruzelski, který nesl hlavní odpovědnost za vyhlášení výjimečného stavu v prosinci 1981, ale jenž jako první ve východním bloku zavelel k ústupu a nakonec i k pokojnému předání moci, v hlasování obou komor parlamentu skutečně zvolen prezidentem, byť rozdílem jediného hlasu.

Po neúspěšném pokusu komunistického ministra vnitra Czesława Kiszczaka na počátku srpna 1989 o sestavení vlády se nepodařilo na post premiéra prosadit ani předsedu Sjednocené lidové strany Romana Malinowského, a proto 24. 8. 1989 na návrh prezidenta Jaruzelského schválil sejm novým premiérem představitele Solidarity Tadeusze Mazowieckého, a to velmi výraznou většinou 378 hlasů.

Katolický intelektuál Mazowiecki, který byl v době výjimečného stavu internován, se tak stal prvním nekomunistickým premiérem ve středovýchodní Evropě po roce 1948. Mazowieckého vláda byla koaličním kabinetem za účasti všech tehdejších relevantních politických sil – Solidarity, PSDS, Sjednocené lidové strany a Demokratické strany. Tato polská vláda získala jako celek důvěru sejmu 12. září, kdy pro ni hlasovalo 402 poslanců.

Jedenáct z dvaadvaceti stranických ministrů pocházelo z řad Solidarity, třináctý člen vlády, ministr zahraničí Krzysztof Skubiszewski, formálně vystupující jako nezávislý, byl ale také členem Solidarity. Čtyři ministerstva připadla lidovcům a tři Demokratické straně.

Polská sjednocená dělnická strana si podržela čtyři křesla. Ovládala především „silové“ resorty obrany (gen. Florian Siwicki) a vnitra (gen. Czesław Kiszczak), dále pak ministerstva dopravy a zahraniční hospodářské spolupráce. Komunisté měli stále kontrolu nad armádou, policií i tajnými službami. Vliv komunistických ministrů však postupně klesal a z Mazowieckého vlády v červenci 1990 komunističtí ministři, včetně Siwického a Kiszczaka, odešli. Pouze ministr pro zahraniční spolupráci Marcin Świąciecki zůstal v této vládě až do ledna 1991, kdy byla jmenována další polská vláda. PSDS mezitím zanikla a na jejích troskách v lednu 1990 vznikly dvě levicové formace sociálně demokratické orientace.

Přechod od komunistického totalitarismu k parlamentní demokracii byl symbolicky završen pozdější rezignací Wojciecha Jaruzelského, jehož postavení bylo vnitropoli-

ticky již neudržitelné, a následným zvolením Lecha Wałęsy prezidentem Polské republiky v přímých volbách v prosinci 1990. Zcela svobodné volby se však v Polsku uskutečnily až v říjnu 1991.

Historické ohlédnutí

Události polského léta 1989 – bez ohledu na všechny politické problémy a ekonomické těžkosti spojené s liberalizací ekonomiky, jež přišly později – představují zcela jedinečný přelom v novodobé historii polského národa, neboť nenásilným způsobem došlo k předání moci mezi komunistickou stranou a demokratickou opozicí. Události druhého polského Srpna se rovněž staly inspirací pro dosud nesvobodné národy východní Evropy, kde ve velmi krátké době došlo rovněž k nenásilným změnám – s tragickou výjimkou Rumunska. Poláci tak před třiceti lety dokázali sobě, Evropě i světu, že v politice i zdánlivě nemožné je vlastně možné – nikoliv však bez úsilí a obětí. Nepochybně i pod vlivem polských událostí proto v říjnu 1989 vyšli do ulic obyvatelé NDR a o měsíc později také Češi a Slováci.

První premiér svobodného Polska

Vláda Tadeusze Mazowieckého spravovala zemi do ledna 1991. Sám Mazowiecki na funkci premiéra rezignoval již v na podzim 1990, aby se mohl zapojit do prezidentských voleb. V těch ovšem neuspěl, neboť nepostoupil do druhého kola, kam naopak se probojoval Lech Wałęsa, což se očekávalo, ale jeho protivníkem se k všeobecnému úžasu nestal Mazowiecki, nýbrž zcela neznámý byznysmen Stanisław Tyminski, který přijel z Kanady.

Mazowiecki ve svém dalším politickém působení stál v čele dvou demokratických politických stran – Demokratické unie a Unie svobody, třikrát byl zvolen do parlamentu a v letech 1992-95 se stal zvláštním vyslancem OSN pro Bosnu a Hercegovinu.

Tadeusz Mazowiecki, nositel nejvyššího polského vyznamenání, Řádu Bílého orla, zemřel 28. října 2013 ve věku 86 let.

Zdeněk Víšek

Informační zdroje:

A. Paczkowski, *Půl století dějin Polska 1939 - 1989*, Praha 2000

J. Vykoukal, B. Litera, M. Tejchman, *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944 – 1989*, Praha 2000

K. Mazur, *Polský svátek rozdělené společnosti*, Lidové noviny 1. 6. 2019

...Má-li naše demokracie své nedostatky,
musíme překonávat ty nedostatky,
ale ne překonávat demokracii.

T. G. Masaryk

Masarykův lid

AKTUALITY

Osm pravidel vedení dialogu bylo 17. listopadu 1989 vyvěšeno na stromech na Albertově, kde se zformovalo obrovské protestní shromáždění. Převážně studentům a mladým lidem to mělo navodit představu, jak má vypadat svobodná diskuse, což v uplynulých čtyřiceti letech byl jev téměř neznámý.

Tato pravidla jsou stále platná, proto je připomínáme v rubrice Aktualit. Činíme tak i proto, že se v posledních letech téměř na tato pravidla zapomnělo. Zejména politické debaty přestávají být výměnou názorů, ale stávají se siláckým překřičením jiného stanoviska, než je stanovisko moje. Je to totalitní způsob uvažování: když nevyznáš moje mínění, jsi můj nepřítel a musím tě ukřičet, případně zlikvidovat. Oživuje to Masarykův výrok, že demokracii bychom už měli, ještě abychom měli ty demokraty.

OSM PRAVIDEL VEDENÍ DIALOGU

Vedení skutečně věcného a účinného dialogu vyžaduje od všech jednajících účastníků dodržování určitých zásad. Zapamatuj si je a snaž se je dodržet!

- 1. Tvůj oponent není nepřítelem, ale partnerem při hledání pravdy.** Cílem vši diskuse je dopátrat se pravdy, nikoliv intelektuální soutěž. Účast v dialogu předpokládá *trojí úctu*: k pravdě, ke druhému a k sobě samému.
- 2. Snaž se porozumět svému oponentu**
Nepochopíš-li správně názor oponenta, *nemůžeš* jeho tvrzení ani vyvrátit, ani uznat. Zformuluj si sám jeho námitky, aby bylo jasné, jak jsi pochopil jeho tvrzení.
- 3. Tvrzení bez věcných důkazů nevydávej za argument**
V takovém případě jde pouze o Tvoje mínění a oponent mu nemusí přiznat *váhu* argumentu.
- 4. Neutíkej od tématu, buď věcný**
Nevyhýbej se nepříjemným otázkám nebo argumentům s tím, že *svedeš* diskusi jinam. Nezabíhej do zbytečných podrobností.
- 5. Nesnaž se mít za každou cenu poslední slovo**
Množství slov nenahradí chybějící argument. *Umlčet* oponenta nelze ani vyvrácením jeho argumentů, ani popřením jeho myšlenek.
- 6. Nesnižuj osobní důstojnost oponenta**
Kdo napadá oponenta nebo zesměšňuje, ztrácí *morální právo* účastnit se dialogu.
- 7. Nezapomínej, že dialog vyžaduje kázeň**
Nakonec rozumem, nikoliv emocemi formulujeme svá tvrzení a úsudky. Kdo není schopen své city a vášně ovládnout a kdo není schopen srozumitelně a klidně vyjádřit svůj názor, nemůže vést věcný a rozumný dialog.
- 8. Nezaměňuj dialog s monologem**
Všichni účastníci mají stejné právo se vyjádřit. Ohleduplnost k oponentům lze vyjádřit věcností a stručností.

Těchto 8 pravidel vedení dialogu bylo zavěšeno na stromech k volnému použití pro účastníky na Albertově, kteří ještě nevěděli, co je čeká na Národní třídě.

(Praha listopad 1989)

ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ

Lenka Marečková, jejíž poznatky z vlastního věznění a úvahy nad tehdejší justicí otiskujeme, byla signatářkou Charty 77 a členkou Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Jako absolventka pelhřimovského gymnázia psala prózu a básně a 21. 12. 1982 vystoupila s cyklem svých básní „Ať žije společnost“ jako host večera mladých autorů v Písku. Za to byla trestně stíhána a od 7. 9. 1983 vězněna. Z vazby v Českých Budějovicích byla propuštěna 7. 11. 1983. V únoru 1984 byla odsouzena za hanobení republiky a jejího představitele k odnětí svobody na jeden rok s podmíněným odkladem na dva roky. Po intervenci tehdejšího ministra spravedlnosti nejvyšší soud rozsudek zrušil a vrátil věc okresnímu soudu v Písku. V březnu 1985 byla odsouzena za pobuřování na sedm měsíců nepodmíněně. Ve výkonu trestu od 29. 7. do 29. 12. 1985 byla v pobočce při vazební věznici v Liberci.

Údaje jsou převzaty ze sborníku O československém vězeňství, Sborník Charty 77 (Praha 1990).

LENKA MAREČKOVÁ: MŮJ POBYT VE VĚZENÍ

Koncem prosince roku 1982 jsem ještě jako studentka nástavby SEŠ, obor cestovní ruch, v Táboře, přijala pozvání svých píseckých přátel, abych vystoupila na autorském večeru poezie, který se měl konat v Písku. Pro toto své vystoupení jsem si vybrala pásmo několika svých ironicky laděných básniček s názvem „Ať žije společnost“. Devět měsíců po tomto autorském večeru poezie jsem byla zadržena a npor. Král z Písku mi oznámil, že jsem stíhána pro trestný čin pobuřování podle § 100, odst. 1a trestního zákona. Dva dny jsem strávila na cele předběžného zadržení v Písku. Po těchto dvou dnech, které mi, v mé neznalosti poměrů mnohem horších, připomínaly spíš ošklivé scény z nějakého filmu z období německé okupace Československa, na mě okresní prokurátor uvalil vazbu a byla jsem převezena do věznice v Českých Budějovicích.

V Budějovicích jsem strávila ještě tři dny sama. Pak jsem byla přestěhována na celu č. 53 a dostala jsem společnost. Z počátku jsem byla samozřejmě šokována sebemenšími maličkostmi. Posuzuji-li ovšem budějovickou vazbu nyní, musím konstatovat, že se od ostatních československých zařízení tohoto typu, a jež znám buď z vlastní zkušenosti nebo alespoň z doslechu od přátel, nijak zvlášť neliší: nekvalitní a především nekvalitní (jak co se týká množství, tak i složení) strava, nedostačující hygiena, víceméně pouze formální zdravotnická péče, zima, na celách pro čtyři umístěno i pět, šest žen (odsouzených spát na zemi nebo se vnutit k někomu do postele).

V Českých Budějovicích na mě velmi špatně působilo to, že se velmi často (několikrát za týden), v době mezi večerním raportem v sedm hodin a večerkou v devět, stávalo, že byly puštěny sprchy a chvíli na to bylo pravidelně po celé věznici slyšet křik a pláč vězňů, který se v ten den zrovna provinil, někdy i rány a nadávky příslušníků „sboru nápravné výchovy“, kteří „trest“ vykonávali již cestou do některé z koupelen.

Podle běžné praxe jsem byla i já po každém výsledku nucena podepisovat prohlášení, že na mě nebyl vyvíjen ani fyzický, ani psychický nátlak. Fyzickým násilím se mě nesnažil ovlivnit nikdo. Pro psychický nátlak existuje ovšem mnoho skrytých i zjevnějších cestiček. V podstatě je psychický nátlak vyvíjen na každého, kdo se ve vazbě ocitne. Nepostarájí-li se o to vyšetřovatelé, dokáže své samo prostředí. V prvním případě si vyšetřovatelé nejprve vyhlédnou slabé místo obviněného: člověka, na němž mu záleží, nebo snad věc či pocit, který klade ještě výš. Podle těchto zásad lze vydírat mladou matku poukazováním na osudy jejích dětí, sotva dospělou dívku, která se ve vězení ocitla poprvé, odkazovat na to, co tomu řeknou její rodiče (nebude-li proti sobě, popřípadě proti svým přátelům nebo známým vypovídat), vdané ženě, že přijde o děti i o manžela... Je možné do nekonečna pod různými záminkami zadržovat dopisy – jediné možné oficiální spojení s domovem – i bez toho dost omezené, udržovat obviněné v umělém napětí a stresu, nepoučít vyslýchané o jejich právech anebo je poučít až v okamžiku, kdy jim to není už nic platné...

Dne 7. listopadu 1983 jsem byla z vazební věznice propuštěna. Trestní stíhání bylo změněno – nebyla jsem již stíhána podle § 100 trestního zákona, ale podle §§ 102 a 104 tr. zákona – hanobení republiky a jejího představitele a hanobení státu světové socialistické soustavy a jeho představitele. Ze dveří věznice mě musel jeden ze službu vykonávajících příslušníků SNV vystrčit. I přes krátkou dobu, kterou jsem zde strávila, jsem nemohla tomu, že jsem opravdu propuštěna, uvěřit. Následoval asi nejsilnější zážitek, který jsem bezprostředně po svém propuštění měla – pohled na nebe bez mříží.

Cítila jsem se velmi šťastná, že mohu zase normálně vnímat a setkávat se s lidmi, současně s tím jsem ale měla pocit vnitřní prázdnoty a ubitosti. Teprve ve vězení jsem si

Masarykův lid

uvědomila obrovskou nesmyslnost, absurditu a pokrytectví, o něž se opírá náš stát. Na celém věznění nebyl nesnesitelný hlad, zima, násilí, ale pocit bezvýchodnosti a bezmoci.

Dne 8. února 1984 jsem byla okresním soudem v Písku odsouzena podle §§ 102 a 104 tr. z. k odnětí svobody v trvání jednoho roku s podmíněným odkladem na roky dva. V říjnu 1984 mi byla doručena stížnost ministra spravedlnosti Antonína Kašpara, kterou podal u Nejvyššího soudu ČSR a v níž tvrdil, že recitací svých básní jsem se dopustila trestných činů závažnějších, než pro které jsem byla souzena, a domáhal se mého nepodmíněného odsouzení. Nejvyšší soud za předsednictví JUDr. Marie Dojčárové stížnost ministra spravedlnosti posoudil a uznal mě – opět – vinnou podle § 100, odst. la tr.zákona. Dále věc postoupil okresnímu soudu v Písku. 13. března 1985 jsem byla s konečnou platností odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání sedmi měsíců. Amnestie prezidenta republiky se na mě nevztahovala, protože k 9. květnu 1985 tento rozsudek dosud nenabyl právní moci. Na žádost o milost adresovanou prezidentu republiky Gustavu Husákovi jsem nikdy nedostala odpověď.

Necelé dva týdny po mé svatbě (12.7. 1985) mi byla doručena soudní obsílka – měla jsem neprodleně nastoupit výkon trestu. Skutečně jsem nastoupila, ale až 29. července 1985, když jsem se o to pokoušela o čtyři dny dříve, byla jsem odmítnuta, protože mi chybělo potvrzení o sňatku anebo oddací list (občanský průkaz jsem měla ještě na své rodné jméno). Následujících jedenáct dní jsem strávila opět v Českých Budějovicích, kde se od mého prvního internování nic nezměnilo, a 9. srpna 1985 jsem byla převezena do NVÚ Liberec. Žádný propastný rozdíl jsem mezi oběma nápravně výchovnými ústavami nezaznamenala.

I zde byl denní režim neměnný, tak jako v jiných věznicích. Budíček v pět hodin, pak osobní hygiena, snídaně, v šest hodin první sčítací prověrka, čtvrt hodiny nato nástup do zaměstnání, což znamenalo pro většinu žen balení, napichování a počítání bižuterie pro n. p. Jablonex, zbytek žen byl umístěn v kuchyni a v prádelně. Před dvanáctou hodinou oběd, pak vycházka – někdy pět minut, jindy půl hodiny, někdy vůbec ne. Návrat do zaměstnání, ve čtyři zpět na oddíl, v pět večere, v šest druhá sčítací prověrka, v půl osmé nástup na povinnou akci – televizní noviny, 20.00 osobní hygiena, 21.00 večerka, v sobotu o půl hodiny později.

Odpoledne – hned po práci, mezi večerí a sčítací prověrkou anebo až po ní, než začaly televizní noviny, se rovněž odbývaly ostatní povinné akce: kroužek ručních prací, referáty, přednášky na nejrůznější témata. Tyto přednášky, které si snad kladly jakési pochybné výchovné cíle, měly mizernou úroveň, ať už byl přednášejícím kdokoliv. Vyskytovaly se v nich nejen chyby a omyly, ale i záměrné zamlčování či překrucování nežádoucích faktů. Jako žalostně úsměvný příklad uvádím jednu větu z literární přednášky: „vědeckofantastická literatura vznikala v sedmdesátých letech tohoto století v SSSR," a poznámku ke knize Jacka Kerouaca, která je považována za manifest beatnického hnutí, z téhož pramene: „Jack Kerouac ve své knize „Na cestě“ kritizuje život mládeže zvané hippies, kteří se s oblibou scházeli v newyorském Hyde Parku."

Vztahy mezi vězněnými ženami, ať už to bylo v Českých Budějovicích nebo v Liberci, byly dost zoufalé. Atmosféra nervozity, zvůle a násilí může mít dva důsledky – buďto se lidé, kteří se v ní spolu octli, k sobě ještě víc přimknou – anebo si vlastní sebevědomí, o něž částečně svým internováním přišli, začnou stavět na ponižování spoluvězňů, spoluvězeňkyň. Vládne-li někde tato všeobecná nervozita, zvůle a násilí, člověk, který dosud naprosto neotupěl a nestal se z něj pochoduující automat, není nikdy proti těmto vlivům zcela imunní – i jenom částečná „umělá obrněnost" proti nim vyžaduje obrovskou sílu vůle.

Na cele, v níž jsem pobývala během svého prvního pobytu v Českých Budějovicích, vládla hysterie dvou žen, obviněných ze spáchání trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, která znepříjemňovala život na této cele do nejvyšší možné míry. V Liberci byla situace o něco lepší – nikdo nebyl odkázán pouze na obyvatele „svě" cely, zde byla ovšem nápadná jiná věc: na všech dívkách nebo snad mladých ženách, které alespoň část svého dětství prožily v dětských domovech, byl tento fakt velmi zřetelný. Život pro ně už od mala znamenal boj o přežití. Ani jedna tato dívka nebo žena nedokázala být zcela upřímná, naopak časté bylo vymýšlení, lži, pokrytectví a nedůvěra. Sobectví – a v kontrastu s ním téměř bezbřehý altruismus ve vztahu k člověku, který jim byl ochoten naslouchat a nesmát se jejich často velmi průhledným výmyslům a lžím.

Od okamžiku, kdy jsem tyto nápravně výchovné ústavy poznala, se nemohu zbavit dojmu, že veškerá funkce takového zařízení – výchovná funkce – spočívá v přetvoření člověka v nepřemýšlející stroj.

Pokud se do některého z našich „nápravně výchovných " dostane člověk, který je vyzrálý, může toto své věznění považovat i za příležitost ke studiu – tak extrémní podmínky, jako jsou ve věznicích, není možné zažít nikde jinde a zrovna tak i jednání lidí z těchto podmínek vyplývající, lidí vytržených ze středů svých rodin, života, na jaký byli zvyklí, a uvržených do prázdna, v němž, nemají-li mimořádně bohatý duševní život a svobodu, jsou ztraceni.

Přijde-li do tohoto prostředí nelogické zvůle, nadřazenosti a nervozity člověk, který teprve hledá svoje místo v životě, je pravděpodobnější, že se bude vracet obohacen o „poznání", že upřímností si může – kdykoliv – pouze uškodit, pokrytectví a přetvářka, že jsou životní nezbytností, duševní hodnoty frází. Nadto se naučí anebo dozví, jak nejsnadněji krást, jak začít s prostitucí a kde (v případě žen) atp. Takovíto lidé, na nich se vězeňská „převýchova" odráží nejzřetelněji, se vrací samozřejmě nejčastěji.

Ve vězení je možné získat širší rozhled, poznat a pochopit lidi, jejich chování a myšlení v extrémní situaci. To ovšem nemění nic na faktu, že účelem této tzv. výchovy je získání výhodných pracovních sil, zisk určený státu, psychické vyděračství, sugesce strachu a jí ovlivněné (deformované) jednání, rozklad osobnosti.

Bezmoc, bezvýchodnost – a oproti tomu nadřazenost a neomezená svévole ze strany establishmentu – to je patrně to, co v sobě má člověk nést po návratu z vězení po celý život.

Obávám se, že funkce věznic by se dala – bez nadsázky – nazvat výrobnou duševně narušených osobností.

Masarykův lid

Člověk, který se vrátí z vězení, často nemůže sehnat práci – a je proti němu zahájeno další trestní stíhání, tentokrát pro trestný čin příživnictví. Stává se, že takový člověk, vyčerpaný pobytem ve vězení, rezignuje. Mnoho z lidí, kteří se vrací, se nemá vrátit kam – jejich věznění mělo za následek i rozbití rodiny anebo žádnou neměli. Mnoho z těch, kteří se vrací a nemají kam a nemají se ani o co a o koho opřít, je předem – přes snahu o pomoc ze strany kurátorů, která bývá často formální a téměř vždy nedostačující – odsouzeno k opětovnému návratu do zařízení, kde jim skutečně poskytnou stravu, ubytování i práci: za cenu ještě hlubšího psychického i fyzického vyčerpání, únavy a pocitu bezmoci vůči obrovské státní mašinérii.

Instituce spravedlnosti, s níž jsem se měla možnost osobně seznámit dříve, než se samotnými nápravně výchovnými ústavy, mne – v mé počáteční naivitě vyplývající z neznalosti stavu věcí – po mnoha stránkách přinejmenším udivila.

Fakt, že jsou mnohdy vynášeny tak odlišné tresty za stejné tzv. trestné činy se stejnými, nebo alespoň obdobnými polehčujícími i přitěžujícími okolnostmi, a to nejen v různých státech, ale i ve státě jediném, je – alespoň pro mne – velmi zarážející. To, že člověk, obžalovaný ze spáchání jakéhokoli trestného činu, je závislý na tom, jaký soud a v jakém složení bude závažnost jeho trestného činu posuzovat, rozhodně nepřispívá k právnímu vědomí obžalovaného a nehovoří to ovšem ani v nejmenším ve prospěch justice – spravedlnosti. Spravedlnosti, jak je vidno, velice relativní. Naskytá se otázka, jak člověk, jemuž byla poskytnuta možnost seznámit se s institucí justice, může instituci tak pochybnou považovat za autoritu a trest, který nad ním byl vyneseno, za závazný a správný?

Není v podstatě neznámé ani to, že soudy bývají velmi často ve svých úsudcích o závažnosti již spáchaných trestných činů ovlivněny tím, zda jsou vězňové v daný okamžik přeplněny (a je tedy výhodných pracovních sil dostatek).

Nedomnívám se, že by člověk měl právo soudit druhého člověka, rozhodovat o jeho osudu, trestat ho. Přiznávám

ovšem, že je to názor velice extrémní a snaha převádět ho do praxe by nutně musela skončit krachem. Ovšem tam, kde „Spravedlnost“ plní svůj původní účel (ochrana slabších, zajištění zákonnosti) jen okrajově, je velice sporné, zda by se tento fakt vůbec v životě společnosti nějak výrazněji projevil. Svědomí lidí, kteří si osobují právo tak lehce rozhodovat o osudech lidí jiných a kterým nečiní ani ty nejmenší potíže vynášet nad nimi soudy, vyrábět z nich z pozice své moci „černé ovce společnosti“, jimž se ovšem naoko snaží při jejich opětovném vstupu do „řádného života“ a do „společnosti“ tento návrat usnadnit, musí být nesporně velmi široké.

Řekla jsem, že naše justice plní svůj původní účel jen okrajově. Domnívám se tak proto, že sice stíhá ty, kteří se dle jejího názoru dopustili trestného činu, ovšem pouze ty „slabší“. Je stále více lidí, kteří se dopouštějí trestných činů „ve velkém“, kteří za ně (alespoň za tohoto režimu) nikdy souzeni nebudou, ačkoliv – anebo právě proto – že trestné činy, kterých se dopouštějí, a to především na „svém“ národě, jsou nesrovnatelně větší a závažnější než ty, za něž jsou vynášeny mnohdy absurdně dlouhé tresty. Justice tak nechrání zákonnost, ale především nedotknutelnost dnešních funkcionářů a establishmentu vůbec.

Mnohé rozsudky jsou vynášeny na základě ustanovení trestního zákona, jež jsou v rozporu s Ústavou ČSSR, a která tím nabývá pouze formálního charakteru. Sám trestní zákon je mnohdy v rozporu nejen s ústavou, která je pro něj, resp. by měla být, závazná, ale i s helsinským Závěrečným aktem a s pakty o lidských právech. ČSSR se zavázala změnit zákony, které by případně byly v rozporu s přijatými pakty, což se ovšem dodnes nestalo.

Nedopouští se ale v tom případě soud, jenž vynese nad obžalovaným rozsudek pro trestný čin, který de facto i de iure trestným činem není (je trestným činem podle tr. zákona, nikoliv ovšem podle ústavy, popř. podle paktů o lidských právech) sám trestného činu?

Vlastenectví se koná, vlastenčení se mluví.

T. G. Masaryk

Humanita není almužnictvím, nýbrž odhodláním

zajistit každému slušné živobytí zákonodárstvím.

T. G. Masaryk

Masarykův lid

3 ARCHIVU

Jaromír Šavřda (1933–1988) podepsal Chartu 77. Žil v Ostravě. Byl to velmi plodný autor. Publikoval knihy veršů, romány i povídky. Rovněž v samizdatu vyšel soubor jeho básní a próz. Jeho texty jsou publikovány v zahraničních samizdatových souborech. Od roku 1975 byl v invalidním důchodu. Poprvé byl odsouzen na dva a půl roku (26. 9. 1978 – 26. 3. 1981) pro údajné pobuřování, podruhé vězněn 25 měsíců (25. 9. 1982 – 25. 10. 1984) opět za pobuřování. V obou případech rovněž za rozšiřování samizdatové literatury. Román Tunel U zabavila J. Šavřdovi vězeňská správa při propuštění z výkonu trestu. Údaje jsou převzaty ze sborníku O československém vězeňství, Sborník Charty 77 (Praha 1990).

Vyjádření z 13. března 1990 náčelníka nápravně výchovného ústavu Ostrov Dolores Šavřdové (tehdy byl J. Šavřda již po smrti), která pátrala po Šavřdově nezvěstném rukopisu sci-fi románu.

NÁPRAVNĚ VÝCHOVNÝ ÚSTAV OSTROV

363 50 Ostrov, poštovní příhrádka 100, okres Karlovy Vary

Paní

Dolores ŠAVŘDOVÁ

Výškovická 87

704 00 Ostrava-Zábřeh

č. j.: ÚSNV - 57929-Z/201/402 - 1990
Při odpovědi uveďte vždy toto číslo jednací

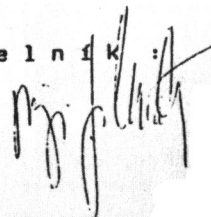
Dne 13. března 1990

Paní ŠAVŘDOVÁ,

k Vašemu dopisu ze dne 23. 2. 1990 Vám musím s politováním oznámit, že se mi nepodařilo objevit Vámi uváděný údajný rukopis sci-fi románu, který měl ve výkonu trestu napsat bývalý odsouzený Jaromír ŠAVŘDA. V průběhu šetření se neprokázalo, že by taková nebo obdobná písemnost vůbec existovala. Objevené písemnosti, které jsou založeny v osobním spisu bývalého odsouzeného jako důkazní materiál ke kázeňským řízením, jsou útržkovitého charakteru a svým obsahem jsou tendenčně zaměřeny na bagatelizování a zkreslování podmínek života odsouzených na ubytovně.

Je s podivem, že projevujete zájem o předmětnou záležitost s tak dlouhým časovým odstupem, kdy je samozřejmě velice obtížné okolnosti prověřovat a prokazovat.

N á č e l n í k :

KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ

PRAHOU PO STOPÁCH ZEDNÁŘSKÉ SYMBOLIKY

Otisky tajných spolků v architektuře města,
UNIVERSUM, Knižní klub, Praha 2017

Miroslav Ivanov ve své knize Zahrada života paní Betty (později Boženy N.) napsal: „Mám utkvělou představu, že každé dílo literatury faktu by mělo mít dvě roviny.

Ta první ztvárňuje v sobě napětí, dobrodružství poznání v tom nejlepším slova smyslu.

Ta druhá přináší společenské poselství autorovo. Autor musí být bezpečně zakotven v době.“

Mám před sebou knihu velkého formátu s obsahem psaným na křídovém papíře. Po prvním prohlédnutí tohoto díla jsem přemýšlel, zda o něm napsat malou recenzi, také i o tom, zda se Masarykovu lidu bude líbit.

Po důkladném prostudování (ano, prostudování, protože kniha je přímo nabita fakty a zcela nově nasvícenými poznatky) a po zvážení její vynikající estetické hodnoty jsem se rozhodl, že o ní napíšu. Položil jsem si otázku, zda splňuje ona dvě kritéria připomenutá Ivanovem.

Publikace byla jedním z děl zaslaných do loňské soutěže o cenu Miroslava Ivanova.

Hodnotných knih o Praze můžeme najít poměrně dost.

Tato kniha se však od nich podstatně liší tím, že přináší naprosto originální tematické zpracování.

Splňuje požadavek Ivanovův: je skutečným dobrodružstvím poznání.

Hledá sice symboliku zednářství na pražských památkách (symbol kružítko a úhelník), nicméně druhý plán knihy odkrývá antickou symboliku, prolínající architekturou početných staveb (kapitola Antická mystéria). Praha v podání autorů dramaticky žije, má své osudové prožitky, dýchá a vysílá poselství.

Její život máme před sebou v gotice (Gotický a barokní závoj, Geometrie a čas), baroku, renesanci až do nové doby. Kladen je vždy důraz na hluboké filozofické zamýšlení a vířivé proudy času pokládajícího se na díla lidských rukou. I názvy jednotlivých kapitol tomu nasvědčují.

V sedmi rozlehlých kapitolách se zahlubáme do sedmi rozlehlých oddílů: Symbolika pražské architektury, Pražské svatyně, Pražské chrámy, Barokní paláce, Pražské zahrady, naprosto ojedinělá část Pražské grotty, Mosty a věže. Celou knihu prolíná jakési chvějivé tajemství zvoucí nás nejen k pouhému přečtení, ale k jakémusi napínavému objevování magie ukryté v pražské architektuře, ulicích, věžích, chrámech, mostech. Celá kniha nás láká, abychom četli a objevovali. A zamýšleli se. Svým pojetím Prahy čtenáře obohacuje. Vede ho až k magickému prožívání tepu Prahy. A všech jejích geniálních tvůrců, s jejichž jmény se tu setkáme.

Autoři mají poutavý styl, vyspělý a často hluboce obrazivý. I názvy podkapitol přesvědčují o originalitě: Bůh zrozený ze skály, Zmrtvýchvstání a znovuzrození, Gesta rukou, Paláce tří spiklenců, Labyrint a melancholie, Symbolika pražských věží aj., Zednářské symboly, První zednářská lóže 1741.

Kdo hledá informace o svobodném zednářství, bude plně uspokojen.

Kniha je vydána v přepychové úpravě velkého formátu na křídovém papíře a s nespočetným množstvím originálních a nádherných barevných fotografií. Její kompozice je hluboce a citlivě promyšlena. Autoři splňují i druhé kritérium Ivanova. Jsou plně zakotveni v době.

Jaromír Adlt

Zora Dvořáková: Ohlédnutí za totalitou, nová kniha nakladatelství Eva – Milan Nevole
Knihu přibližuje její úvodní text Co říci na úvod?

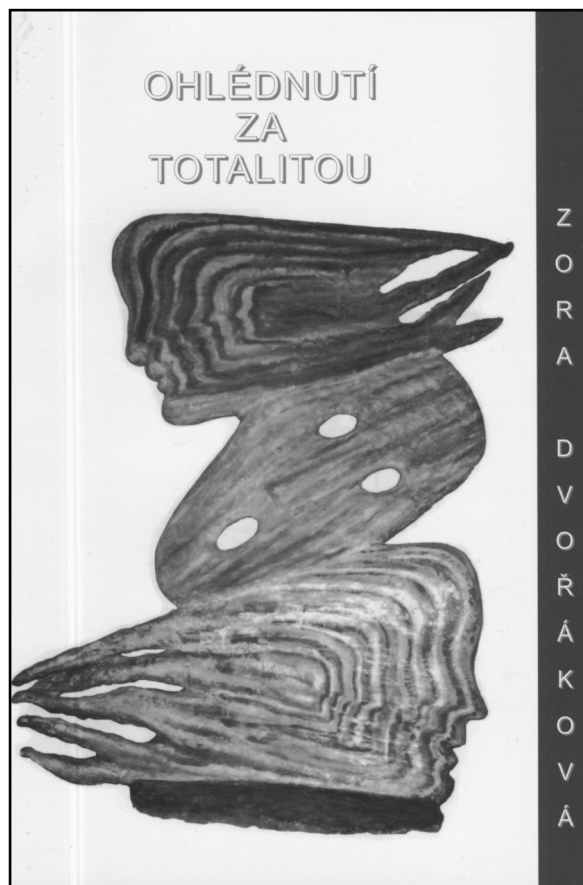
OHLÉDNUTÍ ZA TOTALITOU

Uplynulo třicet let od pádu komunistické totality. To je už dlouhá doba. Proč se tedy k ní neustále vracet, zkoumat ji z různých pohledů, studovat archivní dokumenty a psát o ní knížky, které ji zachycují v nejrůznějších záběrech? Protože dospívají generace, které ji nezažily a vůbec si nedovedou představit, jak se v ní žilo. Mají sice možnost si o té době něco přečíst, vyslechnout nějaké přednášky, něco jim o tom bylo řečeno ve škole a něco i v rodině, leccos o tom slyšely v rozhlase a viděly v televizi, ale prokreslení a osvětlení představy, jak ten život vypadal, zůstává nejasný, povrchní a někdy i matoucí.

Jsou tu ještě vysoké počty těch, kteří svůj život, nebo aspoň jeho část, v totalitě prožili. Jejich prožitky z té doby mohou být však velmi rozdílné, a to podle toho, na které straně se ocitli, zda byli mezi oběťmi totality, mezi perzekvovanými, nebo patřili mezi ty, kteří se příkrčili, byli nenápadní a jakoby nevšimaví – a tak se snažili přežít, nebo patřili k těm, kteří se s totalitou ztotožnili, sloužili jí, uskutečňovali její mocenský a násilnický program. Byli i tací, kteří tak činili z hlubokého přesvědčení, že svým úsilím naplňují sen o ráji lidstva.

Totalita je strašná nemoc, která je pro lidskou společnost záhubná a o které je třeba vědět co nejvíc, aby se jí člověk dokázal ubránit. Proto je nezbytné neustále ji poznávat, zkoumat a znalostmi vybavovat ty, kteří se s ní dosud nesetkali.

Tomu má napomoci i knížka „Ohlédnutí za totalitou“, která obsahuje osmnáct příběhů z dob totality a následného posttotalitního období. Jsou to příběhy, které byly většinou prožity, takže lze tuto knížku

označit za memoáry, za soubor příběhů, které vytvořil sám život.

Dočteme se v ní, jak v českém prostředí vypadala reakce na maďarské události v roce 1956, jak lidé byli získáváni ke spolupráci s StB a kolik je kolem tohoto faktu nejasností.

Dozvíme se, k jakému střetu došlo mezi ateistou a jeho věřící manželkou a jak se takový ideový spor promítl do úzkého rodinného soužití.

Je tu zaznamenáno, jak se mladým lidem znemožňovalo studovat, jak marně toužili naplnit svou představu, kým by chtěli být, čím by se chtěli zabývat, jak by chtěli cestovat a poznávat svět.

Můžeme sledovat velké dilema stranického funkcionáře, když jeho spolustraníci kolem roku 1968 procházeli

„prozřením“.

Dozvíme se, jakým kuriózním způsobem lidé utíkali do exilu, jakými spleťtými cestami se jim dařilo nalézt svobodu. A jak je psychicky poznamenala svízelná léta emigrace.

Uvidíme, jak neustálý strach činil i z pouhého nedopatření vážnou existenční hrozbu. A jak se i retardovaný chlapec mohl stát provokatérem.

Patří sem vyprávění o chování a jednání některých lidí a jak je svým psím čichem neomylně rozpoznal venkovský vlčák.

Půjdeme po stopách těžkého osudu řeholních sester, které přesto plnily své poslání a v složitých podmínkách pečovaly o staré a nemohoucí lidi.

Ukáže se, jak je lidská chtivost nekonečná a jak i ti, kteří s režimem nesouhlasili, využili každé možnosti se obohatit.

Masarykův lid

Zjistíme, jak se tehdejší režim jevil těm, kteří žili na Západě a měli možnost ho poznat při krátkodobé návštěvě.

Poznáme, jak se ozvuky tohoto režimu promítají do našich dní dávno potom, co se zhroutil. Jak se to odráží v mysli pubescentů i příslušníků dalších generací. Jak se nedokážeme s touto minulostí vyrovnat a jak v nás přežívá totalitní mentalita.

Život je nesmírně rozmanitý a rozmanité a námetově nevyčerpatelné je i ohlédnutí za totalitou.

Přitom je to běžný život, který byl v totalitě prožíván.

Některé z těchto příběhů mají rysy nejen kuriózní, ale i humorné, které v době, kdy se to odehrávalo, patrně nebyly. Vynořily se až s odstupem času.

Zora Dvořáková

JAZYKOVÝ SLOUPEK

Dámy a pánové,

dnes si pohrajeme s několika slovy, která k sobě příliš nelnou, která ale mají jistou vnitřní spojitost. Tu musíme teprve hledat a najít.

Ministr kultury Staněk se zúčastnil k ř t u knihy pana Grebeníčka. Nemíním zde rozvíjet úvahy, zda to bylo vkusné nebo ne, mou pozornost přitahuje slovo k ř e s t. Proč? Co je na něm zajímavého kromě toho, že v dřívějších dobách ke křtu byl přinesen téměř každý, jenž spatřil světlo světa?

Podívejte se však na první pád tohoto slova a na pády ostatní. Nemůžeme říci, že byl přinesen ke k ř e s t u, ale jenom k ř t u. Také ministr se nemohl účastnit k ř e s t u, ale pouze k ř t u. Obdobně pak v pádě sedmém jen k ř t e m, nikoli křestem.

Asociativně se mně vybavuje slovo znějící podobně jako křest. Je to výraz ne příliš často používaný, a to slovo ch ř e s t. Dříve to byla zvláštní pochutina na panských stolech, dnes už si ji dopřávají všichni, kdo po ní zatouží.

Slovo chřest zní podobně jako slovo křest. Jeho skloňování je však zcela odlišné od slova křest.

Možno tedy bez obav říci pochutnávali si na ch ř e s t u, měli krmi obohacenou ch ř e s t e m. Stejně tak v šestém pádě o ch ř e s t u.

Pohybné e, které působilo u slova křest, se ve výrazu chřest neuplatňuje.

Jistě mnohý z vás zapochybuje, jak s uvedenými pojmenováními souvisí slovo p r á c e. Prostě tak, že nám dá dost práce, abychom v nich neudělali chybu.

A tak často slyšíme „k jeho nejlepším p r a c e m řadíme, v jeho p r a c e ch je hlavním tematickým slovem...“ Zdá se to tak správné, ale není. Platí zde skloňování podle vzoru růže, nikoli podle vzoru kost. Jedině správné je tedy „v jeho p r a c í ch je hlavním tematickým slovem..., k jeho nejlepším p r a c í m patří...“

A na závěr opravdu divoce okořeněné vyjádření: „Snadno to poznáte, pane Kubec, je to dům s těma modrejma voknama.“

Samozřejmě poznáváte, milí čtenáři, že je to vyjádření krutě nespisovné.

Především pátý pád jména Kubec nesmí být zaměněn prvním pádem, tedy platí pane K u b ě ..., nesprávné je protetické v u slova o k n a, nesprávné je též zakončení -ma u slov okna a přídavného jména modrý (7.pád).

Naproti tomu jak krásné a k pohlazení zvoucí je tedy: „Je to dům s těmi modrými okny, pane Kubče.“

Nechme se tedy vždy okouzlovat krásou češtiny.

Jaromír Adlt

VZPOMÍNÁME

Mezi nejbližší spolupracující instituce Klubu Milady Horákové patřila Konfederace politických vězňů. Dnes mezi námi nejsou nejen „otcové zakladatelé“ KMH, ale také mnozí z těch, kteří stáli u vzniku Konfederace politických vězňů. Proto si tyto někdejší vztahy připomeňme článkem dr. Stanislava Drobného, který jako předseda stál řadu let v čele KPV. Ličí počátky K 231 i KPV.

Situace, kterou popisuje, se vztahuje k roku 1999. (Převzato ze sborníku Za svobodu a demokracii I, Odpor proti komunistické moci. Praha 1999).

NĚKOLIK POZNÁMEK K ČINNOSTI K 231 A KONFEDERACE POLITICKÝCH VĚZŇŮ (KPV)

Na zničení demokracie v roce 1948 odpověděli vlastenci zahájením protikomunistického odboje, který se snažil čelit potlačování svobody a vzdorovat marxismu-leninismu i agresivnímu ateismu. Přes dvě stě tisíc lidí bylo za protikomunistickou činnost odsouzeno, další desetitisíce lidí uprchli do bezpečí.

V koncentračních táborech a pevných kriminálech diskutovali vězňové nejen o zásadách morálního odporu, ale i o možnosti vytvoření organizace, která by zásadně právně rehabilitovala odsouzené a připravila obnovu politického a kulturního života. Vězni tuto připravovanou organizaci nazvali K 231 podle zákona č. 231/1948 Sb., který umožňoval masové zavírání odpůrců na dlouhá léta do vězení. Dlouhá léta společného strádání vytvořila z těchto lidí pevnou pospolitost, již lze charakterizovat silným pocitem sounáležitosti a vzájemné solidarity. Z toho vyplývá, že proces tzv. převýchovy se naprosto minul účinkem a naopak vytvořil silnou sociální skupinu potencionální opozice proti režimu.

V letech 1960 a 1962 byla velká většina politických vězňů propuštěna. Po propuštění zůstávali de facto na okraji společnosti. Byli i nadále společensky diskriminováni, nemohli vykonávat svá původní zaměstnání a žádné veřejné funkce. Ačkoliv se StB snažila kontakty dřívějších vězňů vyloučit, vytvořila se síť, hlavně v městech, a docházelo ke koordinaci postojů v základních politických otázkách.

Po propuknutí sporu dvou křídel v KSČ došlo v roce 1968 k vytvoření příznivé situace i pro vystoupení Klubu 231 na veřejnost. Organizační ohnisko vzniklo v Praze již 27. března, kdy došlo k dohodě o prozatímním povolení činnosti ministerstvem vnitra, na Moravě souhlasil s činností krajský výbor KSČ v Brně a také Slováci vystoupili ze stínu. Dne 31. března byl svolán sjezd politických vězňů na Žofín do Prahy, který byl impulsem pro horečnou organizační činnost. V okresech vznikaly místní buňky, konaly se veřejné schůze.

Galerie bývalých předsedů

ing. Rudolf Pernický

Stanislav Drobný

Naděžda Kavalírová

Masarykův lid

Rychlý rozmach překvapil veřejnost, která se s údivem seznamovala s dosud utajovanými fakty. Hlavním účelem K 231 bylo:

- a) soustředit občany čs. republiky, kteří na vlastní kůži poznali, co je svévolné zneužívání platných zákonů,
 - b) podpořit morálně i věcně ty síly, které v našem národě usilují o restituci demokracie,
 - c) napomáhat zrušení nespravedlivých rozsudků a odčinění následků nespravedlivých trestů,
 - d) zřídit základnu pro vzájemnou podporu a pomoc členům.
- Podařilo se soustředit přes 50 tisíc členů v 74 okresních organizacích.

Vstup okupačních vojsk znamenal konec. V potupné době podepsané v Moskvě se dosavadní reformní komunisté zavázali opustit svůj obrodný program. Klub 231 byl ihned zakázán, ale podařilo se ze sekretariátů odstranit a uschovat kartotéky a všechny písemnosti, takže v dalším normalizačním útlaku se StB nemohla o doklady opřít. Asi 10 000 našich členů opustilo republiku a pokračovalo v západní Evropě a Kanadě v další činnosti. Ostatní političtí vězni, většinou zaměstnaní na podřadných místech, byli pod stálým dohledem estébáckých agenturních sítí. Někteří z politických vězňů spolupodepsali Chartu 77, ale základní zkušenost politických vězňů s cynickým a sadistickým chováním komunistických horlivců v padesátých letech, z nichž mnozí nyní v Chartě působili, nám znesnadňovala bližší spolupráci s nově se formujícím disentem. Přesto většina z nás nadále pokračovala v odporu.

Rok 1989 znamenal další kvalitativní změnu, vytvořené prozatímní výbory svolaly valnou hromadu Konfederace politických vězňů, konanou dne 19. ledna 1990 ve sportovní hale ČSTV v Praze – Holešovicích (v Parku oddechu a kultury).

Zde byl zvolen ústřední výbor, předsedou ing. Rudolf Pernický a jednatelem dr. Vladimír Struska. Podle přijatých stanov je posláním Konfederace politických vězňů sledovat dodržování zásad Listiny práv a svobod i Všeobecné deklarace lidských práv a zajišťovat výstavbu demokratického zřízení. Dále hájit důsledně proces debilizace společenského a politického života. Zajistit rehabilitaci a odškodnění politických vězňů, případně vrácení zabaveného majetku. Konfederace i vyhledává, shromažďuje a zveřejňuje dokumenty o porušování lidských práv orgány komunistické moci a podává podněty k trestnímu stíhání.

Původní počet asi 15 000 členů klesl v důsledku úmrtí nyní na polovinu. V okresech v České republice pracuje 78 poboček. Ústředí vydává vlastní časopis, který zdarma dostává každý člen, takže je i písemně informován o aktualitách.

Každý měsíc se schází rada, soustřeďující předsedy všech poboček. V mezidobí valných hromad je rada nejvyšším orgánem a schvaluje některá zásadní rozhodnutí předsednictva.

Stanislav Drobný

ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

Završilo se třicet let existence Klubu Milady Horákové. Proto otiskujeme líčení, jak Klub MH vznikl z pera jednoho z „otců zakladatelů“ Klubu prof. Jiřího Doležala. Ačkoliv jsme tento text uveřejnili již při předešlých výročích, činíme tak i nyní, protože není zasvěcenějšího výkladu o počátcích Klubu. Necht' to oživí vzpomínky pamětníků a je to zdrojem poznání pro generace mladší.

LISTOPAD 1989 A VZNIK KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

„... Dramatické události, kdy při pokojných manifestacích mládeže dochází k jejich brutálnímu potlačování bezpečnostními složkami Ministerstva vnitra, vybízí nás, kteří jsme zůstali věrni Masarykovým humanitním ideálům, postavit se odhodlaně do řad těchto občanů, kteří usilují o svobodu a demokracii v našem státě. Věřili jsme, že porušování zákonnosti, které se tak masivně projevilo v padesátých letech, se už nikdy nebude opakovat. Proto nás události posledních dnů tolik znepokojují...

Všichni neseme odpovědnost za přítomnost i budoucnost našeho národa a státu. Jestliže tuto odpovědnost neuneseme, můžeme být spoluvíníky toho, že se promarnila tato společná šance ...“, uvádí se 21. listopadu 1989 v prvním veřejném svolání „12 apoštolů“ z kavárny Kriván.

Tuto nadějnou příležitost, která nebyla hned zpočátku zdvořilé revoluce bohužel využita, do svědčuje telegram zasláný 24. listopadu 89 z exilu: „My v exilu, členové hnutí, které sdílí své historické

Masarykův lid

kořeny a ideové základy s Vámi doma, sledujeme s nadšením nezadržitelný rozmach demokratických sil v Československu. Národy Masaryka, Beneše, Štefánika, ale také Milady Horákové projevují svoji politickou vůli, žádají konec nadvlády jedné politické strany a volají po pluralistickém systému a po svobodných demokratických volbách, aby rozhodly o tom, kdo bude v zemi vládnout... Plně podporujeme akce herců, které probíhají dnes v divadlech a taky hlasy dělníků v továrnách, spisovatelů, akademiků a studentů, které volají po svobodě a demokratických volbách v Praze, Brně, Bratislavě a jiných městech republiky. Toto mohutné národní zdvižení si již vynutilo pád Jakeše a jeho stalinského politbyra – 24. listopadu. Toto je dalším krokem k pluralismu a svobodným volbám v ČSR.

Vítáme založení Občanského fóra a stále rozšiřování jeho členské základny a souhlasíme s jeho požadavky směřujícími ke svobodným volbám. Máme nesmírnou úctu k morální autoritě Václava Havla, zdroje naděje inspirující a mobilizující miliony občanů v ČSR ...“

Vladimír Krajina, Miroslav Fic, Libuše Drobílková

Na sobotu 9. prosince 1989 bylo třinácti svolavatelů z Prahy, Brna a Hradce Králové připraveno v sále pražského hotelu Kriváň setkání bývalých funkcionářů Čs. strany národně socialistické.

V živé diskusi vystoupilo otevřeně 30 hostů z více než stovky účastníků.

Josef Lesák vzpomněl demonstrace vysokoškoláků v únorových dnech roku 1948.

Ve svém svědectví o letech padesátých uvedl řadu smutných čísel *František Přeučil*.

Vladimír Šalda pohovořil věcně o české otázce a našem postavení ve světě.

Jiří Doležal upozornil na prohlášení skupiny svolavatelů, které vyslovovalo podporu Občanskému fóru (větší možnost uchování vlastní identity než v Národní frontě). Uvedl aktuální příklady tradic: demokracie, idea národní, odkaz osobností, mezi něž patří i poslankyně posledního svobodně zvoleného parlamentu dr. Milada Horáková. Závěrem řekl: „V červnu příštího roku uplyne od této justiční vraždy již 40 let. Milada Horáková se svou mučednickou smrtí stala pro nás symbolem zápasu za obnovení svobody, demokracie a spravedlnosti... *Navrhují proto, abychom na svém dnešním shromáždění ustavili diskusní klub a nazvali jej Klub Milady Horákové.*“

Dr. Vladimír Šolc se vyslovil pro nezbytné hledání (bez emocí) stabilizačních prvků v dnešní společnosti, přičemž je nutné zároveň držet se Kristových slov: „Naše řeč budiž: Ano, ano – Ne, ne!“ Podle dr. Šolce je OF jediná síla, která je schopná čelit znovu se formující mafi v KSČ.

V závěrečném usnesení bylo deklarováno:

„Ustavujeme nezávislý Klub dr. Milady Horákové jako dobrovolné seskupení občanů, kteří bez ohledu na politickou příslušnost usilují o demokratické uspořádání

státu V duchu humanitních ideálů T. G. Masaryka, za něž Milada Horáková položila život.“

Do přípravného výboru byli zvoleni: František Kopecký, František Přeučil, Josef Lesák, Josef Podsedník, Vladimír Šolc, Jiří Doležal, Aleš Kočí, Věra Mirovská a Vladimír Tvrz.

Ještě před Vánocemi se tento přípravný výbor klubu obrátil k částečně rekonstruovanému Federálnímu shromáždění s výzvou u příležitosti prezidentské volby.

„Páni poslanci a poslankyně!

V nejbližších dnech budete rozhodovat o novém prezidentovi této země. Bude to pro vás příležitost vrátit Federálnímu shromáždění vážnost a úctu. Záleží jen a jen na vás.

Rozhodujte se uvážlivě a zodpovědně! Myslete na občany, které máte zastupovat!

Navažte na pokrokovou tradici parlamentu první republiky a rozhodněte se jako vaši předchůdci let dvacátých a třicátých! Volte osobnost!

Tou obecně uznávanou postavou našeho dneška, osobností čs. podzimu 89 je nesporně dramatik a myslitel Václav Havel.

Havlovým krédem byl a je život v pravdě a snaha o nenásilnou nápravu věcí veřejných. Svou vlastní životní zkušeností došel k názoru, že každodenní život v pravdě znamená vlastně nejsvobodnější projev. V tom je síla i moc bezmocných.

... Páni poslanci a paní poslankyně, chce se nám věřit, že si uvědomujete závažnost situace a že v den prezidentských voleb prokážete svoje politické a mravní prozření.“

Blahopřání na Pražský hrad následovalo 29. prosince 1989.

„Vážený pane prezidente! Přípravný výbor Klubu dr. Milady Horákové Vám jménem všech členů klubu blahopřeje ke zvolení prezidentem Československé socialistické republiky ... Chceme spolu s Vámi pracovat na lepší budoucnosti našich národů ... Posiluje nás Vaše ujištění, že naši národní budoucnost vidíte v uskutečňování humanitních ideálů našeho prvního prezidenta ...

Jako bývalí členové a funkcionáři Čs. strany národně socialistické jsme založili klub, jehož neformální existence trvá již čtyřicet roků.

My, kteří jsme přežili čtyřicet let pronásledování, kdy jsme ani za občany považováni nebyli, máme povinnost hájit památku těch, kteří se těchto šťastných dnů nedožili. Obracíme se proto na Vás s prosbou, pane prezidente, abyste Vy, který máte za sebou rovněž roky pronásledování, nezapomněl na ty, kteří za svobodu a demokracii v naší vlasti položili své životy.

Čest a důstojnost dr. Milady Horákové byla pošpiněna v procesu, který měl mimořádnou publicitu a po čtyřicet let byl zdrojem nepřátelské propagandy

Masarykův lid

vůči všem demokraticky smýšlejícím občanům. V roce 1968 byl rozsudek nad ní a jejími druhy zrušen, avšak Milada Horáková ani její druzi nebyli rehabilitováni takovým způsobem, jakým byla jejich čest a důstojnost pošpiněna.

Zakladatelé Klubu Milady Horákové

Právem si zaslouží, aby se tak stalo na prahu našeho nového národního života a my Vás prosíme, abyste se o to zasadil vahou své mravní autority i úřadu.

Prosíme, nezapomeňte také na dr. Prokopa Drtinu, na tragický osud československého demokrata. Nemusíme Vám o něm více připomínat, neboť Vy o jeho tragickém osudu víte všechno.

Víme, že za svobodu se platí krví a slzami. Přinášeli jsme svou oběť rádi a s vědomím, že lidský život má jen tehdy hodnotu, když je prožitý v pravdě. A protože je to také Vaše životní zásada, dáváme Vám k dispozici své síly a schopnosti.

Chceme, abyste věděl, pane prezidente, že Vás budeme plně podporovat...

K odpovědné službě našim národům Vám přejeme moudrost, sílu a vytrvalost.“

*Mluví Klubu Milady Horákové:
Vladimír Šolc, František Přeučil
a František Kopecký*

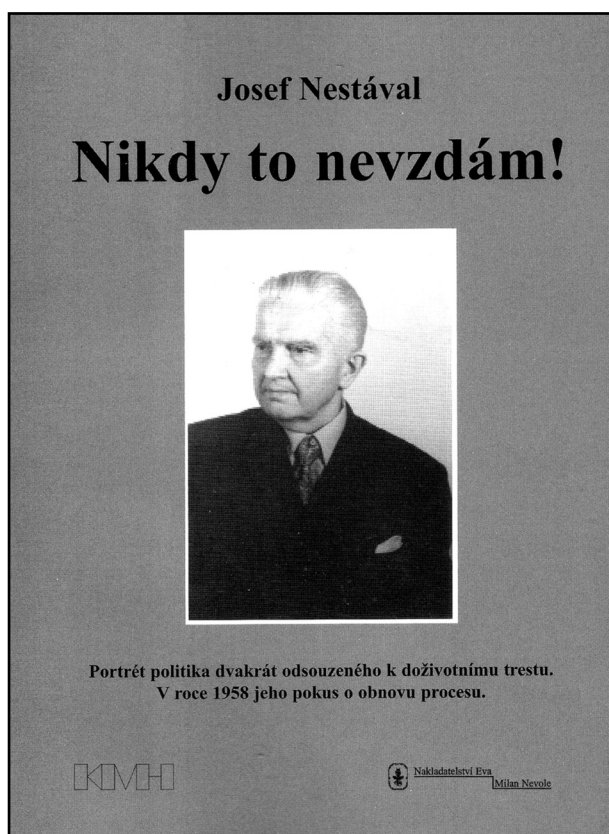
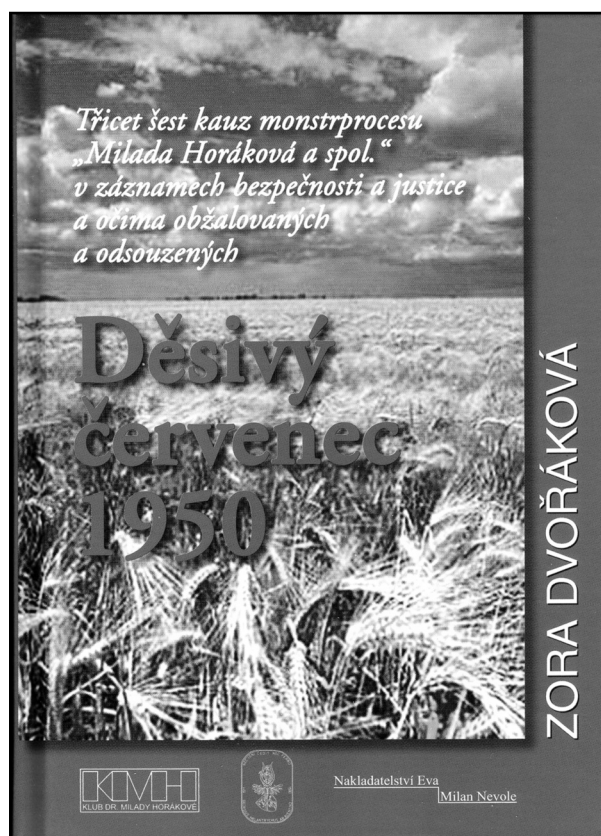
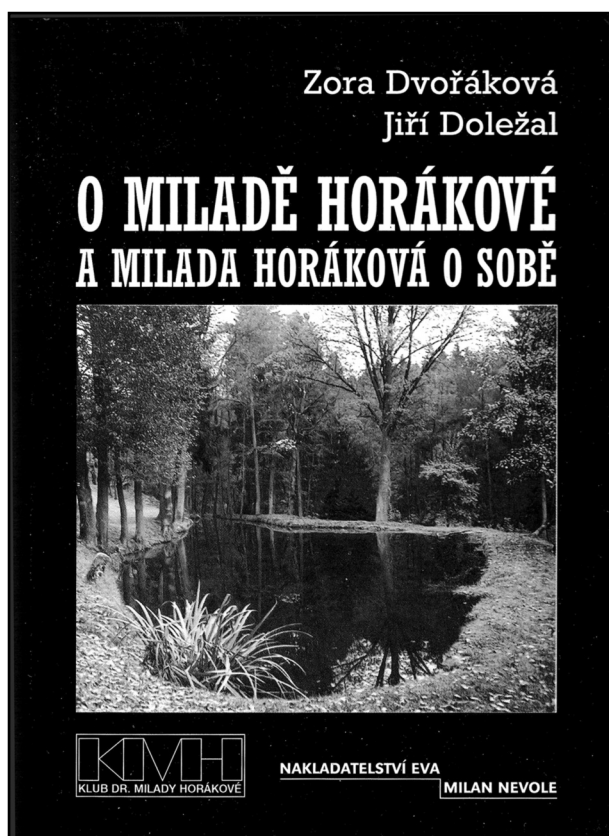
Klub MH po léta plnil program, který obsahují jeho stanovy:

Na Vyšehradě vybudoval památník obětem dvou totalit, který je symbolickým hrobem Milady Horákové a u něhož Klub MH každoročně koná pietní setkání.

Masarykův lid

Klub MH vydal publikace založené na studiu odkazu Milady Horákové, včetně studia dalších politických procesů a událostí souvisejících s kauzou Milady Horákové.

Masarykův lid

Klub MH vydává čtvrtletník Masarykův lid, který ve svých článcích naplňuje masarykovské humanitní hodnoty.

Masarykův lid

ROČNÍK XXIV • 2. ČÍSLO • ČERVEN 2018

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

KMH
KLUB DR. MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině 1393, Praha 4 - Křč, tel. č.: 797726233
e-mail: kmh@joura.cz
www.miladahorakova.cz
ČSOB, č. ú.: 556682/0300
Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová
J. Tizlová, pod vedením Z. Dvořákové
Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

STATĚ A POJEDNÁNÍ

V letošním jubilejním roce v druhém čísle Masarykův lidu záměrně otskujeme interview Karla Čapka s prezidentem Masarykem, který, i když je dobově podmíněn, má některé pasáže, jež jsou až překvapivě aktuální. In: Cesta demokracie III., Praha, ÚTGM 1994).

INTERVIEW S PREZIDENTEM MASARYKEM

Pane prezidente, těch několik otázek, které bych Vám rád dal, obsahuje výzva, abyste nás, občany, tak trochu posoudil, a pokud je třeba, také napomohl.

My se teprve musíme učit být občany, vznik našeho vlastního, demokratického státu nám přinesl toho tolik, že v tom ještě neumíme chodit, tak jako v novém kůbátě. Vy máte, pane prezidente, právě v těchto věcech zkušenosti, které Vám dal široký svět i Vaše postavení. Nedávno jste v jiném interviewu mluvil spíše k politické veřejnosti, dnes Vás prosím, abyste nám, obvyčejným občanům, řekl, v čem nejvíce chybíme a jak si máme vést, abychom dělali a pomáhali déle, tak jak si rozumíme a pozitivně politiku, kterou jste nedávno řádkal.

Poznáván už z toho úvodu spoluautora Ze života hmyzu a filozofie pragmatismu. Těším se, že český spisovatel má tak živý politický smysl, že se nerozpakuje, když toho uznáte potřebu, vystoupit na politickou arénu. Pokračujte ostatně v nejpřekrásnějších českých spisovatelů, a proto prosím, děvejte mi své otázky.

Nedá se vám, pane prezidente, že náš občanský život je přepolitizován?

Žeští ano, zčásti ne. Vkládáme do svého denního života a stýkáme se s mnoha politickými stranami a záměrně stranické zájmy i do oblasti, kam se to nepatří: do věcí kulturních a hospodářských, do veřejných funkcí apod. Méně politické stranictví a více věcnosti, více respektu k osobním schopnostem, více zájmu o své vlastní kopie, to by našemu životu jenom prospělo. Stranictví není politika, jistě ne politika pravá a rozumná.

Na druhé straně však ten náš denní občanský život není dosti politizován ve smyslu demokracie. Dosud jsme si

plně neuvědomili, že naše obcování s lidmi, je vykonávání našeho povolání, vůbec způsob, jak jednáme a jak žijeme, to vše je také politickou funkcí každého občana. Demokracie, tudíž demokratická politika se má v tom občanském životě jevit jako skutečné obcování, jako snášenlivost, jako schopnost diskutovat, a ne se hádat. Rád

Masarykův lid

ROČNÍK XXIV • 3. ČÍSLO • ZÁŘÍ 2018

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

KMH
KLUB DR. MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině 1393, Praha 4 - Křč, tel. č.: 797726233
e-mail: klub@miladahorakova.cz
www.miladahorakova.cz
ČSOB, č. ú.: 556682/0300
Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová
J. Tizlová, pod vedením Z. Dvořákové
Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

STATĚ A POJEDNÁNÍ

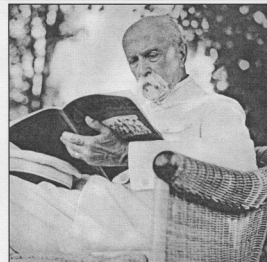
Ačkoliv text, který nyní otskujeme v Masarykův lidu, vznikl před čtyřmi lety, nezbydáje nějakou změnu a úpravu. Snad by jen mohl být v pohledu na naši nynější současnost ještě o něco razantnější. V letošním jubilejním roce, kdy se Masarykovi dostává tolik pozornosti a uznání, je potřeba si ho připomenout nejen v září jako prezidenta Osvoboditele, ale mnohem spíše jako nespokojence, kritika a kverulanta, který se po léta utkával s českou společností v rozličných nedorozuměních a dramatických sporech.

T. G. MASARYK A DNEŠEK

Před blížícím se datem narození T. G. Masaryka (7. března 2014 to bude 164 roků) se na mě obrátila Jarina Žitná s dotazem, zda bych pro její časopis „Nadřad! Sokolské souzručky“ připravila zamyšlení, v němž bych se zabývala T. G. Masarykem s naší současností. Její ptání vycházelo ze skutečnosti, že jsem sokolům několikrát přednášel na téma: historie Sokola, podíl Sokola na budování Československé republiky, T. G. Masaryk a Sokol, česká společnost a její současná orientace, Sokol a vztah k Evropské unii, Sokol a vlastenectví apod.

Moje zamyšlení nad Masarykem a dneškem však vychází z jiných podnětů a zdrojů. Jako autorka knih literatury faktu zabývajících se českou historií jsem se už před lety velmi zaměstnávala Masarykem a českou společností, avšak z období před první světovou válkou. Tuto knihu jsem pak vydala v roce 1997 pod názvem „Než se stal prezidentem“ (T. G. Masaryk a realita 1882-1918). Je to právě toto období, které nám mnoho objasní ze vztahů české společnosti k Masarykovi a Masaryka k české společnosti. Tehdy se projevil Masarykova myšlenková síla a jeho obrovská aktivita.

V tomto období se Masaryk ocitl v palbě odporů, útočilo se na něj, byl nenáviděn, byl vyháněn z české společnosti. Byl vřavky mužem žimo a svými knihami, svými články, přednáškami na univerzitě i na veřejnosti podroboval českou společnost přísné kritice. Nečtil tak proto, aby ji ostouzel, aby ji deprimoval, urážel a snižoval. Činil tak proto, aby ji ukázal v čem chybí, v čem je její jednání zpátečnické, zpovědní, primitivní. Chátl, aby pochopila tyto své nedostatky a usilovala o nápravu. Velmi mu na české společnosti záleželo, proto si přál její zdokonalení. Chátl, aby to byla společnost svobodných občanů, kteří jsou si vě-

domi svých práv, ale také svých povinností, chtěl, aby naši lidé jednali zodpovědně, aby pochopili význam vzdělání a své jednání podřizovali mravním kritériím. Naše společnost však tomu jeho úsilí nerozuměla a odpovídala mu nenávisť. Vzpomeňme, co se kolem něho dělo v době hliněných, jakými procházel spory s katolíckými kaplany, různými konzervativci a zpátečníky, jak se ho jeho studenti snažili ukrýt a znemožňovali mu, aby mohl přednášet. Bylo to pro něho tak těžké období, že uvažoval o odchodu z Čech do ciziny – a byla to jeho žena (Američanka), která ho přesvědčila, že musí vytrvat. Ferdinand Peroutka o Masarykovi a jeho

Masarykův lid

ROČNÍK XXIV • 4. ČÍSLO • PROSINEC 2018

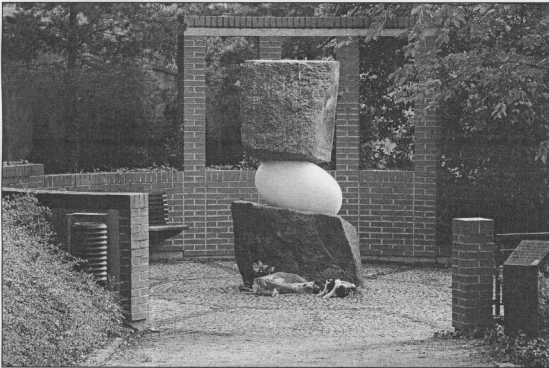
ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

KMH
KLUB DR. MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině 1393, Praha 4 - Křč, tel. č.: 797726233
e-mail: klub@miladahorakova.cz
www.miladahorakova.cz
ČSOB, č. ú.: 556682/0300
Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová
J. Tizlová, pod vedením Z. Dvořákové
Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

STATĚ A POJEDNÁNÍ

Památka obětem dvou totalit, jejich symbolem je JUDr. Milada Horáková

„Životní osud Milady Horákové je krystalicky čistým zosobněním střetu člověka s absurdním a nelidským zlem. Náš návrh reflektuje tento střet zobrazením čistého bílého kamenného obláčku, který je drčen ze dvou stran hrubou silou nepracovaných, surových balvanů. Neposkvrněná bělost bílého mramorového obláčku, symbolizující nejen dobrotu a laskavost Milady Horákové, ale v přeneseném smyslu všech bojovnic proti totalitě, odolává v abstraktním smyslu nejen vnějšímu, hmatatelnému tlaku, ale i nehmotným silám, času a vodě. Balvany z černého lomového kamene proti tomu symbolizují snadno identifikovatelné a hrozné zlo, kterému málokdo dokáže otevřeně vzdorovat.“

L. Sorokáč, O. Tuček

Masarykův lid

ROČNÍK XXV • 1. ČÍSLO • ÚNOR 2019

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

KMH
KLUB DR. MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině 1393, Praha 4 - Křč, tel. č.: 797726233
e-mail: klub@miladahorakova.cz
www.miladahorakova.cz
ČSOB, č. ú.: 556682/0300
Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová
J. Tizlová, pod vedením Z. Dvořákové
Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

STATĚ A POJEDNÁNÍ

Masarykovská téma předkládá informativní recenzi o knize Miloslava Bednáře: „Smysl české existence – Česká státní idea a Masarykova česká otázka“, která vyšla v loňském roce.

HLEDÁNÍ SMYSLU ČESKÝCH DĚJIN

Hledání smyslu české existence

Jaký je smysl české existence a české státní ideje v širším okruhu evropského dění? Tuto otázku si položil filozof dějin a politiky Miloslav Bednář (*1948) ve své knize *Smysl české existence – Česká státní idea a Masarykova česká otázka*, Academia, Praha 2018. Autor se tu snaží historicko-filozoficky osvětlit smysl české existence v souvislosti s českou státní ideou. Vychází přitom zejména z Masarykova pojetí českých dějin, jenž viděl ideu pro české dějiny nacházet v reformaci, tedy v husitství a českobratrství. Je však objeven ještě hlubší myšlenkový kořen pro ideu a sám smysl české existence: je jim křesťanská reforma, jak je předvedena v *Křesťanské legendě* z 10. století (nejpravděpodobnější časové umístění legendy).

Křesťanská legenda

Již zde se totiž lze setkat s výzvou k naplnění křesťanské ideje, kdy je křesťanství s ním celé společenství může kráčet po cestě celistvosti a věčnosti, po cestě náležitého platonického poznání a křesťanského sebeporozumění, jež se odehrává v mateřském slovanském jazyce. Podstatou a principem české státnosti se tak stává podle Bednáře platonicko-křesťanský rozvrh, který se utváří a rozvíjí především z vyhlášení života a mučnické smrti knížete Václava. Ten si již osvojuje reformní křesťanství s důrazem na individuální svědomí a autenticitu

víry. Odtud se vytváří i působení spravedlivé vlády a s ní zárodečná česká státní idea. Lidský život se má na českém území žít dle demokratické a duchovně-politicky podpořeného věčného života (*sub specie aeternitatis*, jak to později vyjádřil T. G. Masaryk). Vznik legendy jako literárního díla probíhl konečně z popudu biskupa Vojtěcha, který podnítil vznik *Křesťanské legendy*. Český národ tak dostal do vínku možnost pohybovat se světem ryze niterné, a přitom vsádku svědomí jedné – v odpovídání božskému bytí.

Masarykův lid

Členové Klubu se po léta aktivně podíleli na přednáškách a besedách pro širší veřejnost i pro školy.

zleva dr. J. Málek, ing. F. Šedivý, dr. Z. Dvořáková, J. Lesák, Mgr. F. Novák, ředitel GMH

Po boku Konfederace politických vězňů přispěl k vzniku Gymnázia Milady Horákové, které v duchu jejího odkazu odchovalo již deset ročníků mladých lidí.

Slavnostní symbolické přestřižení pásky (zleva předseda Klubu dr. Milady Horákové František Šedivý, zástupkyně starosty MČ Praha 4 Ivana Staňková, starosta MČ Praha 4 Pavel Horálek, předsedkyně Konfederace politických vězňů ČR Naděžda Kavalírová, ministryně školství Miroslava Kopicová, ředitel GMH Filip Novák a místopředseda Senátu Parlamentu ČR Jiří Liška)

Masarykův lid

Klub MH měl své pobočky, z nichž zmiňujeme velmi aktivní pobočku v Písku. Při této příležitosti vzpomínáme zdejší členku pí Radku Křivánkovou, která této pobočce věnovala mnoho sil a s níž jsme se rozloučili letos v srpnu.

KMH realizoval památník obětem totalit v zahradě Ztracenka nad Albertovem v Praze 2.

INFORMACE

Jako zajímavost o studentských aktivitách otiskujeme informaci o vztazích mezi Vojvodinou a slánským gymnáziem.

VOJVODINA A GYMNÁZIUM V. BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO VE SLANÉM

Mezinárodní středoškolské studentské výměny, do kterých se začaly české školy zapojovat především po roce 1989, představují osobitý způsob poznávání jiných národ-

Studentky GVB T v Novém Sadu

ních kultur, místních zvyklostí a v neposlední řadě i možnost osvojování si cizích jazyků.

V České republice jsou tyto výměny orientovány především na západní země Evropské unie (SRN, Rakousko, Velkou Británii a Francii), přičemž kontakty s dalšími evropskými státy jsou již poněkud opomíjeny. Mezi studenty a učiteli méně vyhledávané státy patří například Srbsko – tedy země, s níž máme z hlediska historického, kulturního i hospodářského mnohem více společného, než je všeobecně známo.

Příkladem úspěšného rozvíjení netradičních studentských kontaktů je partnerská spolupráce Gymnázia Václava Beneše Třebízského ve Slaném s Gymnáziem Jovana Jovanoviće Zmaje v Novém Sadu – největším městě autonomní srbské oblasti Vojvodina.

Pro české i slovenské návštěvníky tohoto města může být zajímavá především skutečnost, že v letech 1819 – 1824 byl ředitelem a do roku 1832 profesorem tohoto prestižního srbského gymnázia významný představitel českého národního obrození P. J. Šafařík, náš významný literární historik a jazykovědec slovenského původu. Tuto významnou osobnost zde připomíná především pamětní deska, která byla v budově gymnázia odhalena po první světové válce, kdy se Vojvodina stala součástí nově vytvořeného ju-

goslávského státu (tehdy nazvaného Království Srbů, Chorvatů a Slovinců). S Šafaříkovým – ale též s Masarykovým jménem, jehož politický odkaz je v Srbsku stále velmi oceňován – se můžeme setkat také v názvu jedné z místních ulic.

V rámci tohoto partnerství se každoročně konají vzájemné pobytové a poznávací výměny ve Slaném a v Novém Sadu, poskytující studentům jedinečnou možnost poznat navštívenou zem zcela bezprostředně. Za patnáct let spolupráce je výčet míst, jež naši a srbsští studenti během výměn poznali, velmi široký.

Město Slaný a metropoli srbské Vojvodiny Novi Sad považují již vzájemně za svá „domovská města“. Slánští gymnazisté procestovali postupně v podstatě celou Vojvodinu – národnostně pestrý (a přitom velmi tolerantní) region, kde kromě Srbů žijí také Maďaři, Chorvati, Slováci, Rusíni, Rumuni, Němci, Češi a mnohé další národy.

Kromě tradiční prohlídky Nového Sadu a jeho okolí a výletu do Bělehradu studentky a studenti slánského gymnázia letos nově absolvovali především tematicky zaměřenou exkurzi do města Kragujevac ve středním Srbsku, kde si v pietním areálu Šumarice připomněli nezměrné oběti, které srbskému národu přinesla druhá světová válka.

Minulost tohoto města má ale také výraznou spojitost s československými dějinami, neboť zde na konci první svě-

Závěrečné setkání srbských a českých studentů v Novém Sadu

Masarykův lid

tové války došlo k neúspěšné vzpouře rakousko-uherských vojáků slovenské národnosti, z nichž 44 bylo popraveno. Tuto událost dodnes připomíná vojenský památník.

Na programu bylo také již tradiční setkání s českými krajany ve Vojvodině. Zatímco loni účastníci studentské výměny cestovali za místními Čechy do vzdáleného Vršce v Banátu, letos se s nimi setkali přímo v Novém Sadu, kde byla v roce 2018 založena místní organizace České besedy, což je kulturní a vzdělávací sdružení naší menšiny v Srbsku i v ostatních zemích bývalé Jugoslávie. Poprvé se studenti

slánského gymnázia setkali se srbskými Čechy před čtyřmi lety, kdy navštívili město Bela Crkva a obce Češko Selo a Kruščica.

Na závěr pobytu se učitelé Gymnázia V. Beneše Třebízského setkali s ředitelem novosadského gymnázia dr. Radivojem Stojkovićem, který zdůraznil význam vzájemných studentských výměn a přání, aby stejně úspěšně pokračovaly i v dalších letech.

Zdeněk Víšek, Olga Míková, GVB T Slaný

Gymnázium Milady Horákové a Klub dr. Milady Horákové

vás zvou na

Adventní koncert

**pěveckého sboru Gymnázia Milady Horákové
se sbormistrem Ondřejem Žákem,**

který se bude konat dne 19. prosince 2019 od 19 hodin
v kostele svaté Ludmily na náměstí Míru v Praze 2 na Královských Vinohradech,
kde byla dne 4. ledna 1902 pokřtěna Milada Horáková, rozená Králová.

Na programu budou adventní a vánoční skladby z období baroka
a renesance a část České mše vánoční Jakuba Jana Ryby.

Výtěžek z tohoto benefičního koncertu bude předán
Klubu dr. Milady Horákové, který získané prostředky využije jako finanční
podporu pro vydávání populárně naučných děl, vytváření uměleckých
památek připomínajících oběti totalitních režimů a péči o tyto památky.

Gymnázium Milady Horákové**10 LET GMH**

Letos uplynulo již 10 let od slunného dne 1. září 2009, kdy bylo na hlavním nádvoří školního areálu Na Planině v Praze 4-Krči za účasti řady čestných hostů slavnostně otevřeno Gymnázium Milady Horákové. Otevřením gymnázia, které nese jméno jedné z nejstatečnějších žen československé a české historie, byly završeny 5 let trvající snahy Klubu dr. Milady Horákové, jejího předsedy pana Františka Šedivého a vedení Základní školy Na Planině o zřízení takové školy. Výraznou podporu při uskutečňování tohoto záměru poskytovala Klubu a škole po celou dobu i předsedkyně Konfederace politických vězňů ČR paní Naděžda Kavalírová, její místopředseda pan Mirko Šťastný a dcera Milady Horákové paní Jana Kánská.

1. září 2009 vstoupili do budovy Gymnázia Milady Horákové jeho první studenti. Z nich se v roce 2013 stali první maturanti a posléze i absolventi. V letech 2013 – 2019 v gymnáziu úspěšně odmaturovalo celkem 231 studentů z 9 maturitních tříd. Nyní má GMH naplněnou již kompletní kapacitu 8 tříd (po dvou v každém ročníku čtyřletého studia). Busta Milady Horákové u hlavního vchodu do školy připomíná všem, kteří do školy přicházejí, že i český národ se může pyšnit lidmi, kteří se nesklonili před brutálním nátlakem totalitních režimů a dokázali noblesně, vytrvale, a tedy vpravdě hrdinsky čelit zlu.

Mgr. Filip Novák, ředitel GMH

Slavnostní imatrikulace 1. ročníku GMH v Brožíkově síni Staroměstské radnice v roce 2011

Masarykův lid**DÁRCI MASARYKOVA LIDU**

Červenková Hana Mgr.	Úpice	400	•	Kánská Jana	USA	2000
Formplast Purkert	Bystřec	5000	•	Klinková Anna	Kanada	1000
Havlín Radovan	Kostelec n. Č. L.	300	•	Kocián Jiří doc. Dr.	Praha 1	500
Hlad Jan	Švýcarsko	3800	•	Löbl Karel, prof. dr.	Praha 10	300
Isolit Bravo	Jablonné n.Orl.	10000	•	Šimová Hana	Praha 6	200
Jechovi Z. Z.	Přelouč	300	•	Škrabánková Hana	Čachovice 36	700
Kadeřábek Václav	Most	2000	•	Úhl Baerbel	Německo	EUR 50

**PODĚKOVÁNÍ
NADACI JANA KLIMENTA**

**a
NADACI ČESKÉHO LITERÁRNÍHO FONDU**

za finanční příspěvek, který umožnil vydání tohoto čísla našeho časopisu.
Srdečně děkujeme!

VZPOMÍNKA

Sníh padal, plachým k pokoji
a mocným k pokoře.
Slétli se vrabci do chvojí
a chrastí na dvoře.

Drobounké vtiskli šlépěje
když na sněhu sedali –
sníh, oblak naděje
na mrazu úskalí.

Tu bylo v sněhu mnoho hvězd
a lidská stopa jediná.
Zářily květy ptačích cest,
zmizela dědina.

Jediná stopa dítěte
jak větev povadlá,
vtiskla se v běli zakleté,
v tání se propadla.

Bohuslav Reynek

Krásné Vánoce

a hodně zdraví a sil

v roce 2020

přeje všem svým čtenářům redakce

Masarykova lidu

